

Matej Hriberšek

Od Megiserja do Slovenskega pravopisa 2001: nekaj poglavij iz zgodovine slove- njenja antičnih imen

UVOD

Slovenjenje antičnih imen je bilo in še vedno ostaja zanimiva tema iz več razlogov. Prvič zato, ker je to področje kljub nemalo prizadevanjem še vedno precej nedorečeno, pa tudi tam, kjer je dorečeno in je bil sprejet konsenzualni dogovor glede pravil, obstajajo razlike v pogledih, pogosto že znotraj filološke stroke, kaj šele zunaj nje. Drugič zato, ker je teoretično problematično in pušča še veliko manevrskega prostora, kar pomeni po eni strani težavo in strokovni izziv tako za filologe in strokovnjake sorodnih disciplin, kot tudi za sloveniste in druge. Tretjič pa zato, ker je praktično problematično, kar lahko izkusi v najbolj pristni meri vsakdo, ki se ukvarja s prevajanjem, dalje vsak, ki se z antiko tako ali drugače srečuje, o nedoslednostih pri rabi širše, v medijih, literaturi in govorjenem jeziku pa sploh ne gre izgubljati besed. Morda bi kdo rekel, da je pač »tragika« slovenščine v tem, da starogrška in latinska imena sloveni; sploh ne, prej je to prednost, ki v znatni meri kaže okretnost jezika, njegovo prilagodljivost, pa tudi zmožnost ohranjanja zvestobe, po eni strani samemu sebi, po drugi pa jeziku, iz katerega imena slovenimo. Ko govorimo o slovenjenju antičnih imen, imamo pogosto občutek, kot da gre za slovnico znotraj slovnice, tako pri stari grščini kot tudi pri latinščini. Zakaj? Preprosto iz naslednjega razloga: ko upoštevamo vsa dana pravila, ko upoštevamo, če pravila zatajijo, tradicijo in ustaljeno rabo in na koncu še svoj občutek in se zdi, da je zadevo prignana do konca in rešitev na dlani, nas na koncu doleti tisto, česar smo sicer že vajeni iz latinske ali grške slovnice: *vedno* se najde kakšna izjema. Težava v slovenščini pa ni le ta, da antična imena tradicionalno slovenimo, ampak tudi ta, da ima naš jezik sistem sklonov, kar stvari pri slovenjenju še dodatno zaplete.

Ob razmisleku o slovenjenju antičnih imen se porodi pet dejavnikov, ki vplivajo nanj. Prvi dejavnik je nedvomno slovnična korektnost, tj. upoštevanje pravil za slovenjenje. Gre za jezikovno načelo, ki mora biti primarno; s tem imam v mislih upoštevanje slovničnih pravil tako latinskega kot grškega jezika na eni kot tudi slovenskega jezika na drugi strani, in načel, ki v njih veljajo. Drugi dejavnik sta tradicija in ustaljena raba. Gre za načelo, ki je povzeto v kratki eliptični frazi *usus tyrannus*, v njej pa je okrajšano zajeta vsebina verzov 70–72 Horacijevega *Pisma o pesništvu (Ars poetica)*:

Multa renascentur quae iam cecidere cadentque
quae nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi.

Mnoge [tj. besede], doslej že zašle, bodo spet oživele, a druge,
te, ki so danes v časteh, zatonile, če raba ukaže;
v njenih rokah so presoja in pravo in norma jezika.

(prevedla Nada Grošelj)

Ali je učinek teh dejavnikov pozitiven ali negativen, je težko reči; oba sta pri reševanju problemov slovenjenja antičnih imen včasih v olajšanje, včasih pa sta lahko tudi obremenjujoča. Tretji dejavnik sta jezikovni čut in jezikovni občutek; oboje je rezultat znanja slovnice materinščine, dalje načitanosti posameznika, njegove razgledanosti prvenstveno na področju materinščine in njene književnosti, pa seveda na področju grške in latinske književnosti in tudi drugojezičnih književnosti. Gre za veščini, ki se razvijeta postopoma ob ukvarjanju z antiko, še zlasti pa ob prevajalskem delu. Četrty dejavnik, na katerega se lahko pogosto opremo, je analogija. Peti dejavnik so pričakovanja različnih uporabnikov, tako posameznikov kot tudi strok. Tu se najdemo v precepu na eni strani med željami po čim bolj razdelanem in poenotenem sistemu, v katerega bi bilo mogoče vključiti tudi različne posebnosti, in na drugi strani po kar najbolj poenostavljenem sistemu.

Tradicija ukvarjanja s prenašanjem iz jezika v jezik je stara; s podobnimi problemi, s kakršnimi se srečujemo pri slovenjenju antičnih imen, so se srečevali že poznoantični gramatiki, pa tudi poznejši, ki so se ukvarjali z latinjenjem grških imen. Latinščina zaradi svoje razširjenosti, živosti in dejstva, da je bila v rabi kot sporazumevalni jezik, ni bila težava; težavno je bilo vprašanje grščine, še zlasti pa vprašanje naglaševanja grških besed. Že od antičnih gramatikov naprej najdemo različne pristope in predloge; obstajala so tri načela prevzemanja grških besed in imen.

Prvo načelo zagovarja ohranjanje izvirnega grškega naglasa; to načelo se ni uveljavilo zaradi prevladujočega statusa latinščine in dejstva, da so grška imena, ki so jih že uporabljali v latinščini, naglaševali po latinskih naglasnih pravilih.

Drugo načelo zagovarja uveljavitev latinskih naglasnih pravil. To načelo, ki je bilo očitno uveljavljeno že vsaj v 11. in 12. stoletju, je svojo potrditev dobilo v slovničnem delu francoskega pisca, pesnika in slovničarja Aleksandra de Villa Dei (Alexandre de Villadieu; ok. 1170–med 1240 in 1250) z naslovom *Doctrinale puerorum*, ki je nastalo ok. l. 1200; v 2329. verzju tega, v 2641 leoninskih heksametrih napisanega slovničnega dela, je avtor zapisal: »Graeca per accentum debes proferre Latinum« (»Grške besede moraš izgovarjati z latinskim naglasom«),¹ tj. po pravilih naglaševanja v latinščini. Pravilo je kljub različnim pogledom skozi čas uveljavljeno še danes.

Tretje načelo zagovarja trditev, da pri naglaševanju ni pravila. Ta pristop je posledica dejstva, da je v nekaterih jezikih na tem področju vladal nered; tako je po vzoru Aleksandrovega prej omenjenega pravila nastal heksameter: »Graeca per Ausoniae fines sine lege vagantur« (»Grške besede po ozemlju Avzonije [= Italije, op. M. H.] pohajkujejo brez pravila.«)

Kot pravilo prozodije ga najdemo zapisanega v francoskem slovarju *Regia Parnassi*, prvič izdanega l. 1679 v Parizu. Slovar, ki je združeval gradivo vseh podobnih predhodnih slovarjev, v njem pa je bilo zbrano pesniško besedje in besedne zveze, je bil namenjen latinskim humanističnim pesnikom. Avtorstvo slovarja ni zanesljivo potrjeno, nastal pa je v krogu pariških jezuitov; verjetno je bil skupinsko delo, čeprav ga nekateri pripisujejo francoskemu jezuitu in humanistu Françoisu Vavasseurju (1605–1681).

SLOVENJENJE ANTIČNIH IMEN NA SLOVENSKEM

Kakšna je bila tradicija slovenjenja antičnih imen na Slovenskem? Kako smo Slovenci postopoma prišli do pravil, kakršna so trenutno v rabi? V nadaljevanju je pregledno zbranih nekaj poglavij in mejnikov iz te tradicije, s posebnim poudarkom na *Slovenskem pravopisu*, ki je izšel l. 2001.

V najstarejših zapisih v slovenskem jeziku, med katere sodijo *Brižinski spomeniki* (med 972 in 1039), *Celovški* ali *Rateški rokopis* (ok. 1380), *Stiški rokopis* (med 1428 in 1440), *Škofjeloški rokopis* oz. škofjeloška mesečna imena (1466), *Starogorski rokopis* (1492 in 1498), antičnih (poganskih) imen ne najdemo, le božja in svetopisemska imena. Najstarejši ohranjeni krajši slovarčki in sezname slovenskih besed ne prinašajo imen in imajo predvsem dokumentarno vrednost, npr. t. i. Rinijev kodeks, ki ga hrani *Bibliotheca Marciana* v Benetkah idr.,² v obsežnejših delih, nastalih na naših tleh, pa slovenskega besedja sploh ni, npr. v 463 folijev obsegajočem *Vocabularium latinum* meniha in profesa Valentina Suesstrunkla iz Žič³ ali v kodeksu iz

1 Reichling, *Das Doctrinale des Alexander de Villa-Dei*, 155.

2 Bibliotheca Marciana, Mss. latini VI. 6, N° 59; manoscritti marciani 2548.; Bezljaj, »*Liber de simplicibus Benedicti Rinij*«, 185 in nasl.; Hriberšek, »Slovaropisje klasičnih jezikov na Slovenskem«, 78.

3 Rokopis slovarja hranijo v Gradcu (Ms 988); Golob, *Srednjeveški rokopisi iz Žičke kartuzije*, 108–109.

kartuzijanskega samostana v Bistri (14. do 15. stoletje), ki vključuje tudi več manjših latinskih vokabularjev in nekaj odlomkov o latinski slovnici.⁴

Slovenski protestanti so s svojim delom na področju slovaropisja orali ledino. Pri njih najdemo prve slovaropisne zametke in začetke, vendar omejenega slovarskega pomena; o pravih slovarjih še ne moremo govoriti. Prvi tak zameetek je Trubarjev l. 1550 izšli opismenjevalni priročnik *Abecedarij oz. Abecednik*.⁵ Drugo podobno delo je Kreljeva *Otročja biblija (Otrozhia Biblia)*, izšla 1566, imenovana tudi *Kreljev katekizem*.⁶ Resničen napredek je bila *Ljubljanska začetnica (Elementale Labacense)* Adama Bohoriča, ki jo je avtor dopolnil še s kratkim priročnim slovarčkom z naslovom *Besedišče (tudi Besedje ali Imenje) treh jezikov (Nomenclatura trium linguarum)*, nastala domnevno med letoma 1575 in 1580, vsekakor pa ne pred l. 1575 in ne po l. 1582).⁷ Omeniti moramo tudi Dalmatinov *Register*.⁸ Za zgodovino slovenjenja imen so zanimiva svetopisemska imena v prevodih Svetega pisma (ta v tem prispevku niso zajeta v obravnavo); med temi omenimo Trubarjeve prevode (*Ta prvi deil tiga Noviga testamenta* 1557; *Ta evangeli svetiga Matevsha* 1555; *Ta drvgi deil tiga Noviga testamenta* 1560; *Noviga testamenta pvsledni deil* 1567; *Svetiga Pavla lystvvi* 1567; *Ta celi nov testament* 1582) in Dalmatinov prevod (*Biblia* 1584).

Adam Bohorič, *Zimske urice proste* (1584)

V slovnici Adama Bohoriča *Zimske urice proste (Arcticae horulae succisivae)* najdemo tudi 115 lastnih imen. Imena najdemo tako v imenovalniku kot tudi v odvisnih sklonih; nekaj primerov za antična imena:⁹

- str. 204: Cicero je bil zhes vſe beſednike beſſednik
- str. 212: Meni je jime Pomponius.; moja Eunuchus
- str. 215: Quirinus s'bratom Remom, Quirinus inu Remus
- str. 216: Katere je njemu , veſſjela od dejla (oli sa volo dejla) Sama Sidoniſka Dido Jhivala (oli ſpredla)

4 NUK, Ms 46 – CAESARIUS Arelatensis. Pripisano kot Anonyma: *Nomina quaedam herbarum* (92b); *Vocabula infirmitatum* (93a); *Interpretatio vocabulorum latinorum* (93b–102a); *Vocabularium latinum* (103a–138a, 146a–153b). Za natančnejšo predstavitev kodeksa in v njem ohranjenega gradiva Kos, *Srednjeveški rokopisi v Sloveniji*, 71–73; Gantar, *Das älteste lateinische Wörterbuch in Slowenien*, passim; Hriberšek, »Slovaropisje klasičnih jezikov na Slovenskem v 16. stoletju«, 77–78.

5 Kmecl, »Prve slovenske knjige«, 5; 7–9.

6 Kidrič, »Otrozhia Biblia 1566«, 121–125; Orožen, *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika*, 161–162.

7 Polni naslov dela je *Elementale Labacense cum nomenclatura trium linguarum latinae, germanicae et slavonicae*. Gl. tudi Gjurin, *Slovensko slovarstvo do prvega knjižnega slovarja*, III; Kidrič, »Bohoričev *Elementale Labacense cum Nomenclatura*«, 128–130; Kidrič, »Slovenske protestantske knjige v protestantski stanovski«, 130–138.

8 Za podatke o *Registru* gl. Orožen, »Dalmatinov register«, 196–201; Rigler, »Register v Dalmatinovi Bibliji«, 104–106; Bokal, »Zametki terminologije v *Registru*«, 279–291.

9 Vsi primeri povzeti po Toporišičevi izdaji faksimila s prevodom in spremno študijo iz l. 1987. Gl. Bohorič, *Bohorizh Adam, Arcticae horulae succisivae*, passim.

- str. 218: Ieft Virgilius Berem
- str. 230: Virgilius bode od mene brán *vel* Virgilius fe od mene bere

Hieronim Megiser, *Slovar štirih jezikov* (1592)

Za slovaropisje tako slovenskega slovaropisja kot tudi slovaropisja klasičnih jezikov je zanimivo, da na njunem začetku ne stoji Slovenec, ampak Nемеc, l. 1555 v Stuttgartu rojeni humanist in polihistor Hieronim Megiser. Je eden od najpomembnejših nemških ustvarjalcev 16. stoletja, ki so s svojim delom posegli tudi v slovenski prostor.¹⁰ Leta 1592 je izdal svoj *Slovar štirih jezikov* (*Dictionarium quatuor linguarum*), prvi tiskani knjižni slovar pri nas in ga je posvetil cesarju Maksimilijanu, sinu nadvojvode Karla; obsega 344 strani, vanj pa je vključil 8575 besed, ki jih je zbral ob okoli 4000 latinskih in nemških geslih.¹¹ V slovarju je tudi nekaj primerov za antične tujke, latinskih ali polatinjenih različic imen (imena prebivalcev, dežel, zvezd ...) ter poslovenjenih oblik:

Deutsch.	Latine.	Windisch.	Italice.
Deutscher.	Germanus.	<i>Nemaz.</i>	Alemanno, Tedesco.
Deutschland.	Germania.	<i>Nemshka deshela.</i>	lamagna, Magna.
Franckreich.	Gallia.	<i>Franska deshela.</i>	Francia.
Griechenland.	Graecia.	<i>Gerzka deshela.</i>	Grecia.
Griech.	Graecus.	<i>Gerk.</i>	Greco.
Hundstern.	Sirius.	<i>paßja fvesda.</i>	canicola.
Jud.	Iudaeus.	<i>jüed.</i>	Hebreo, Giudeo.
Morgenstern.	lucifer.	<i>daniza.</i>	tella diana.

Matija Kastelec (1680–1685), Gregor Vorenc (1703–1710), *Dictionarium latino-carniolicum*

Nekaj primerov antičnih imen najdemo tudi v latinsko-slovenskem slovarju z izvirnim naslovom *Dictionarium latino-carniolicum*, ki ga je napisal

¹⁰ Janko, »Nemška literarna ustvarjalnost na Slovenskem«, 322; Janko, »Nemško literarno tvorstvo na Slovenskem«, 172–173.

¹¹ Polni naslov slovarja je *Dictionarium quatuor linguarum, videlicet Germanicae, Latinae, Illyricae (quae vulgo Sclavonica appellatur) & Italicae sive Hetruscae. Auctore Hieronymo Megiser Impressum Graecii Styriae a Iohanne Fabro; cum S. Caes. Majestatis Privilegio Octennali. Anno MDXCII.* (gl. Orožen, »Hieronim Megiser v slovenskem slovaropisju«, 63). Izdan je bil še dvakrat: druga izdaja je izšla v Frankfurtu l. 1608 v nespremenjeni obliki, tretja pa l. 1744 v Celovcu z znatno razširjenim naborom besed; o tem priča že naslovna stran, kjer pove, da je slovar »correctum et auctum«, »popravljen in razširjen«. Izdaja je izšla na pobudo celovških jezuitov in mecena, koroškega deželnega vladarja A. Goesa, večino gradiva pa je uredil Anton Miklaviz iz Železne Kaple (Orel, »Razvoj slovenskega besedišča od Megiserja«, 245–246). Slovarju je dodanih 12.613 slovenskih besed, večino dodatkov pa je Megiser povzel iz koroškega narečja, skupaj 21.188 slovenskih izrazov Gl. Vrtovčeva, »O Megiserjevem slovarju«, 70–72; Orožen, »Hieronim Megiser v slovenskem slovaropisju«, 64–65.

novomeški kanonik Matija Kastelec (1620–1688), a je delo ostalo v rokopisu. Čeprav ga poznamo samo v prepisu, je bil njegov slovar do začetka 19. stoletja eno najboljših tovrstnih del. Kastelčev slovar je v letih 1703–1710 prepisal, dopolnjeval in pripravljajl za tisk Gregor Vorenc, vendar tudi takrat ni izšel; za izdajo latinsko-slovenskega slovarja, ki je nastal z združitvijo dela Kastelca in Vorenca, pa je v obrnjeni obliki (kot slovensko-latinski slovar) l. 1997 poskrbel sodelavec Inštituta za slovenski jezik SAZU Jože Stabej.¹² Skupna lastnost antičnih imen, ki so vključena v slovar, je, da niso slovenjena, ampak avtorja navajata ali slovenske različice imena ali ime opišeta. Nekaj primerov:

- *Aetna* → gorezhi hrib v'Sicily
- *Aetiopia* → samurska deshela
- *Arcturus* → goštoshenzhizhi, švésde, tajfte jedmere na Nebu švésde, katere se imenujejo furman, ali vošnyk
- *Ariopagus* → en nékadanî plaz v'tem méšti Athene
- *Bacchanalia* → puft, prasniki tega Baccha
- *Bosphorus Cimmericus* → tesnova morjá v'Scitày per Ierus: s'imenom Maeotis
- *Gallia* → francoska deshela
- *Germania* → nemskha deshela
- *Graecus* → gerk
- *Hellespontus* → tú tefnu morjè v'Tracý
- *Ister* → tonova velika tekozha voda per Dunaju

Hipolit Novomeški, *Trijezični slovar (1711–1712)*

Zanimiv in bogat dokument, v katerem najdemo kopico poslovenjenih antičnih imen, je latinsko-nemško-slovenski *Trijezični slovar (Dictionarium trilingue)* slovenskega kapucina, slovaropisca, slovníčarja in nabožnega pisca Janeza Adama Geigerja, bolj znanega pod imenom p. Hipolit Novomeški. Ohranjen je v rokopisu, ki ga hrani Rokopisni oddelek NUK.¹³ Slovarja, ki je bil dokončan v letih 1711–1712, Hipolitu ni uspelo natisniti; ohranjene so le tri natisnjene, najbrž vzorčne strani (delo tiskarja Janeza Jurija Mayra), in sicer prva stran latinsko-nemško-slovenskega dela (gesla od *a* do *abeo*) in začetek črke *b* nemško-slovensko-latinskega dela. V samem slovarskem delu,

¹² NUK, Ms 169 – KASTELEC Matija Dictionarium latino-carniolanum (1a–168b); Ms 803 – KASTELEC, Matija Dictionarium latino-carniolicum. A – Obscuritas. [Prepis neznane roke]; Ms 1731 – VORENC, Gregor Novum dictionarium, seu Lexicon universale = Wörterbuch = Nove besedne buque, ali vsehsplöh (vsehglihernih vsehkupgmain) bessedy buque. [naslov na f. 2: Dictionarium latino-carniolicum; sestavljeno na podlagi rokopisa, ki ga je napisal Matija Kastelec: Dictionarium latino-carniolanum. Gl. tudi Stabej, *Slovensko-latinski slovar*, passim.

¹³ NUK, Ms 182 HIPOLIT (GAIGER Janez Adam) – Dictionarium trilingue ex tribus nobilissimis Europae linguis compositum. In anteriori parte latino-germanico-sclavonicum in posteriori parte germanico-sclavonico-latinum (1–732, 1–284).

katerega prvi del (latinsko-nemško-slovenski slovar; *Dictionarium Latino-Germanico-Sclavonicum*) obsega 732 strani (končan je bil l. 1711; na koncu je pripis *finis O. A. M. D. B. V. M. G.*), drugi del (nemško-slovensko-latinski slovar; *Dictionarium Germanico-Sclavonico-Latinum*) pa 284 strani (končan je bil l. 1712; na koncu je pripis: *FINIS; finitum 18. Aprilis MDCCXII*), ni lastnih imen. Ta so zbrana v posebnem dodatku z naslovom *Nomenclatura Regionum, Populorum, Urbium, Fluviorum, montium et Virorum*, ki je prav tako razdeljen na dva dela:

a) na latinsko-nemško-slovenski del, ki obsega 23 strani, in

b) na nemško-slovensko-latinski del, ki obsega 7 strani, naslovljen pa je *Index Germanico-Slavonico-Latinus Nomenclaturae Regionum, Populorum, Urbium, Fluviorum, et Montium*). Hipolitov pristop k slovenjenju imen je različen: večinoma navaja samo opise, včasih ime samo pretranskribira, bodisi z naglasom ali brez njega, včasih ime posloveni, včasih ime posloveni in doda še opis. Nekaj primerov iz slovarja:

- *Aegeum mare* → morje v'mej malo Asio inu Graecio
- *Aegyptus, i, f.* → Egýptovska deshela
- *Aemona, ae, f.* → Lublana
- *Agamemnon, onis, m.* → en garfhki vojvoda, katéri je pomagal Trojo oblézhi
- *Boeotia, ae, f.* → ena deshella v' [gorenji] Graecji, kir so saróbleni ludy bily
- *Bucephalus, i, m.* → koyn Alexándra tiga Veliziga, je imél eno glavo kakor en vol
- *Carinthia, ae, f.* → Korotán ali Koróshka deshélla
- *Gallia, ae, f. vel Galliae f. pl.* → Fránska ali Franzóska deshélla, enu krajléftvu
- *Gangas, is, m.* Ganges, ena vóda v' jútrovi Indji
- *Hercules, is, m.* → en velik junák, katéri je mnóga junázhkiga djania dopernésel
- *Labacum, ci, n.* olim Aemona → Lublána, poglavítu méftu v'Crajnski deshéli
- *Lacedaemon, is vel Lacedamonia, ae, f.* → Lacedaemónia, ali Jsparta méftu
- *Lacedaemones* → Lacedemóniarji
- *Latium, ii, n.* → latínska deshélla blisu per Rimu
- *Saturnus, i, m.* → ta malyk Saturnus
- *Socrates, is, m.* → en Atheniéfarski philósophus
- *Vulcanus, i, m.* → bogóv oróshya kovázh

Marko Pohlin, *Kraynska grammatika* (1768, 1783); *Tu malu besedishe treh jesikov* (1781)

Marko Pohlin nekaj primerov slovenjenja antičnih imen navede že v tretjem delu svoje, l. 1768 izšle *Kraynske grammatike*, v katerem obravnava metriko, ki jo sam imenuje »spevorezhnost« (»spevorečnost«),¹⁴ in sicer v četrtem in petem poglavju, v katerih obravnava cezuro in rimo: »§ IV. O cezuri. Cezura (Predahnjenje) je nek premor v verzu, kjer se pri branju malce obmiruje in se vdihne, da se preostali del izgovori povsem neovirano, kakor v tistem prevodu prve Vergilijeve ekloge med Titiro in Melibojem. *Pod hladnem gaberjam o Tityr! ti lefhish, ... Od Amarylle kjer zol worshtë pejt' uzhish.*«¹⁵ »§ V. O rimi. Rima, kakor tudi drugi imenujejo konec verza, je ujemanje glasu v zadnjih zlogih verza; zato se tudi po kranjsko verzu reče *peffem*, kar pomeni pesem. Razen v pesmih je kranjskih verzov malo. Morda zato človeka popade želja, da bi sam kaj pretil v verze, kakor je pisec življenjepisa svete Heme, ustanoviteljice samostana v Krki na Koroškem, spis na začetku predstavil v verzih. ... Ali kakor je nekdo drug v kranjščino prevedel zgodbo o Herkulu in Dejanetri iz 9. pisma Ovidijevih *Heroid*. *Té ni sram Alcida! tvojo roko stegniti ... 'Nu kar teb' tvoja fdej Jolen na vago da ... Oh! k'tir'ga Juno ni, ne Cérberus premagal, / Per Jolneh nogah fdej moj Alcida! lefhy. Oh! ktir' je Anteva mogozhnu bil premagal ...*¹⁶

Pohlin je pri slovenjenju antičnih imen včasih posegal po nekoliko radikalnem ukrepu: imena je ali kar prevedel v slovenščino ali pa jih je poistovetil s slovanskimi ustreznici. Nekaj primerov najdemo že v njegovem trijezičnem slovarju *Tu malu besedishe treh jesikov*.¹⁷

<i>Kraynsku.</i>	<i>Deutsch.</i>	<i>Latinum.</i>
Afrika, e, sh.	Afrika.	<i>Africa.</i>
Anshê, eta, m.	Hanns.	<i>Joannes.</i>
Belin, a, m.	Bellus, Apollo.	<i>Apollo.</i>
Bojhâk, a, m.	Jupiter.	<i>Jupiter.</i>
Burovsh, a, m.	Heerwagen.	<i>Stella polaris.</i>
Drajhena, e, fh.	Die Furie.	<i>Furia.</i>
Drujhize, fh.	Die Charites.	<i>Charites.</i>
Gostasęvzhezhi, ov, m.	Die Gluckhenne ein Gestirn.	<i>Plejades, astrum.</i>
Hromék, a, m.	Der Vulkan.	<i>Vulcanus.</i>
Modriza, e, fh.	Kluges Frauenzimmer, Muse.	<i>Musa.</i>
Puřt, a, m.	Bacchus. 2) Der Fasching.	<i>Bacchus. 2) Bacchanalia.</i>
Slômk, a, m.	Feuergott. 2) Teufel.	<i>Vulcanus. 2) Diabolus.</i>
Strashnize, fh.	Die Höllenfurien.	<i>Furiae.</i>
Torka, e, fh.	Kriegsgöttin.	<i>Bellona.</i>

¹⁴ Pohlin, *Kraynska grammatika* (1768), 176.

¹⁵ Pohlin, *Kraynska grammatika* (1768), 181. Prevod M. H.

¹⁶ Pohlin, *Kraynska grammatika* (1768), 181–182. Prevod M. H.

¹⁷ Pohlin, *Tu malu besedishe treh jesikov*, passim.

V drugi izdaji svoje *Kraynske grammatike* iz l. 1783 je poglavju, v katerem govori o pesniških svoboščinah (Von den poetischen Freyheiten), dodal tudi seznam nekaterih bogov, ki se pojavljajo v poeziji, jih je pa še nekoliko radikalneje poslovenil:¹⁸

– Aktäon → Jêlovz	– Musen → Marlivke
– Aeolus → Viharne; Fertunz	– Neptun → Murân
– Apollo → Belin; Jason	– Nymphe → Nymphe, tēh Bogov
Gospodizhne
– Bachus → Pušt	– Pan → Pan, Travnêpân
– Bellona → Tôrka	– Parzen → Sodize, Jhivize
– Ceres → Sejvina	– Pluto → Meroth
– Charites → Drushize	– Proserpina → Ninga, Hudina
– Cupido → Lubizhk, Serzhèk	– Satyri → Dovji mojĥji, lēsni
Bogovi
– Diana → Marena, Nozhliza,
Triglav	– Seichgott → Tribèk
– Echo → Ogglasuvavka	– Todsgottinn → Smert, Rebrenèza
– Flora → Roshnezvitarza	– Vulkan → Hromek, Jlômek
– Fortuna → Srêzha	– Vakuna → Namarneza
– Furien → Draĥhêna,
Draĥhnize, Straĥhnize	– Uible Luft → Pohvijt
– Genius → Bratek	– Venus → Zhiĥtlika, Jĥiba
– Hausgötz → Sidék	– Wetterglas → Urêmènek
– Hausgenius → Skrytek,
Shkratel	– Göttin des schönen Wetters →
Pahoda
– Hekate → Vila, Vilna	– Göttin des üblen Wetters →
Grumina, Mozhirna
– Juno → Bogina; Slavina	– Windgottinn → Fertûna
– Jupiter → Berôn; Kraylomozh	– Herrwagen → Burovsh
– Mars → Ladon; Tor; Tôrk	– Polstern → Hervor
– Merkur → Shilôn, Sêlôn	– Haufstern → Shmarn krish
– Minerva → Modriza	– Gluckhenne → Gostosejzhezhi.

¹⁸ Pohlin, *Kraynska grammatika* (1783), 226–227.

Valentin Vodnik, *Pismenost* (1811) in *Pésme* (1840)

Valentin Vodnik je najbolj splošno pravilo za slovenjenje zapisal v svojem delu *Pismenost ali Gramatika sa Perve Shole* pod naslovom *Obras ptujih imen per naf* (§ 162): »Ptuje imena šploh per naf konzuhjemo in šklanjamo, kakor šo šame na šebi; latinškim in greškim pa vezhidel konze špremenjamo.«¹⁹ V nadaljevanju je na približno strani in pol predstavil nekaj pravil za slovenjenje ter primerov zanje. Imena je razvrstil po skupinah glede na način slovenjenja, ni pa povsod zapisal pravila:²⁰

- a) Daphnis, Adonis: Dafnid, Adonid.
- b) Atreus, Andreas, Ptolemeus, Museum: Atrej, Andrej, Ptolemej, Musej.
- c) Tityos per naf Titia.
- č) Titius, Anicius, Marius, Evangelium, Idyllion: Tizi, Anizi, Mari, Evangeli, Idili.
- d) Oseas, Isaias, Aeneas: Osea, Isaia, Enea.
- e) Pallas (antis) Palant.
- f) Ganymedes, Pindos, Cajus, Antoninus, Antonius, Aristoteles, Diogenes: Ganimed, Pind, Kaj, Antonin, Anton, Aristotel, Diogen.
- g) Cypros, Oenotrus, Pathmos, Patroclos (to je imena s' enim glášnjikam pred *l*, *m*, *n*, *r* pred konzam opušhajo konez in devajo *e* med šoglasnike) tedaj: → Ziper, Zipra itd, Enoter, Patem, Patrokel. Tako Jupiter, Jupitra itd.
- h) Ker šta dva druga šoglasnika pred *us*, *os*, *um*, *on*, opušhamo šgol konez, kakor: sakrament, reštament; *sius* prejde rad v' *sh* kakor: Blasius, Ambrosius: Blash, Ambrosh. Anaštasius pa ima Anaštasi.
- i) *Xius* prejde v' *sh*, Alexius: Alešh. Alexander je per naf Sander.
- j) Plato, Cicero itd. imajo: Plato, Plátona. Zizero, Zizeróna itd.

V pravilih je nekaj nejasnosti in nedoslednosti; tako je na primer pri točki b) dvoumno pravilo za imena na *-eas*, da v slovenščini dobijo končnico *-ej*, ker se križa s pravilom pod točko d), da pri imenih, ki se končujejo na *-eas*, izpustimo končni *s*; tudi primer *Antonius* pod točko f) ni v skladu s pravilom pod točko č), kar lahko v tem primeru opravičujemo s tradicijo in tradicionalno uveljavljeno obliko imena. Tudi pravilo pod točko h) ostaja nedorečeno, saj Vodnik ne navede nobenega primera. Iz pravil pa je jasno, da so pisana za uporabnika, ki pozna oblikoslovje obeh klasičnih jezikov.

V svojih pesmih je Vodnik antična imena slovenil deloma po pravilih, mestoma jih je po Pohlinovem zgledu prevedel v slovenščino ali pa jih je poistovetil s slovanskimi ustreznici (večkrat tudi omeni, da se opira na

¹⁹ Vodnik, *Pismenost ali Gramatika sa perve shole*, 161.

²⁰ Vodnik, *Pismenost ali Gramatika sa perve shole*, 161–163.

Pohlina), ponekod pa jih je povsem prikrojil glede na pesniške potrebe. Največ slovenjenih antičnih imen najdemo v njegovih prevodih anakreontskih pesmi, nekaj tudi v drugih. Nekaj primerov:²¹

1. iz anakreontskih pesmi

- a) Atrejca (= Atrida); Herakel (= Herakles); Kadem (= Kadmos), *rod.* Kadma
– str. 91–92: (Gòsli) Zapojem od Atrejcov / Zapojem Kralja Kadma ... / Zapojem korenjaštva Heraklove.
Opomba: Vojšaka in kralja *Agamemnon* in *Menelaj* sta *Atrejca*, to je Atrejova sina, in vojdača bila o Trojanski vojski 900 let pred Krist. – Kadem Tebanski kralj je živel še pred njima. Herakel ali *Herkul* kraljev sin na greškim, nekidaj presilni ruvàn in vsimu hudimu kós.
- b) Hromák (= Hefajst, Vulkan); Vinodáj → Bahuz (= Bakh)
– str. 103: (Sreberin kozárec) Hromák,* kovač iz srebra ... Mastila z' Vinodajám.
- c) Vumnice (= Muze); Lada (= Venera, Afrodita); Ljubézen, *rod.* Ljubézna (= Eros, Amor)
– str. 106: (Ljubézen súzinj) So Vumnice * Ljubézna / Lepòti dale v' sužnost. – / Odkupšino ponudši / Pa jišejo Mat – Lada** / Iskupiti Ljubézna.
- č) Memp (= Memfis)
– str. 107: (Lastavca) ... Prot Mempu * na Ponilje, – ...
- d) Prijaznice, Blažnice (= Harite, Gracije); Greki (= Grki)
– str. 109: (Pomládi) Lej trósio v' pomladji / Prijáznice * Gošavko.

Nekaj primerov najdemo tudi v Vodnikovi pesmi *Ilirija oživljena* (*Iliria oshivlena*), ki jo je objavil kot uvod za predgovorom k svoji *Pismenosti ali Gramatiki* l. 1811, npr.:²²

- Kdo najde Metúlo / In Terpo moj grad? / Emona, Skardona / Sta komaj posnat.
- Shé mozhen na morju / Ilirjan je bil, / K' je ladie tefat / Je Rimiz vuzhíl.
- S' Bilipam in Sandram / So jméli terd boj, / Latinze po mokrim / Strahval je njih roj. (Bilip = Filip; Sander = Aleksander)

21 Vse citirane strani s primeri se nanašajo na Vodnik, *Pésme Valentina Vodnika*, passim.

22 Vodnik, *Pismenost ali Gramatika sa perve shole*, IX in nasl. (*Ilirija oživljena*).

Franc Serafin Metelko, *Slovnica slovenskega jezika* (1825)

Franc Serafin Metelko je v svoji *Slovnici slovenskega jezika v Ilirskem kraljestvu in sosednjih provincah* (*Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen*) v poglavju *Bildung der Eigennamen. A. Der Eigennamen der Alten* nekoliko dodelal sistem. Metelkova pravila so oblikoslovno nekoliko bolj dodelana kot Vodnikova; pisec ni uvedel prelomnih novitet, ampak se je že opiral na tradicijo. Pravila za slovenjenje je strnil v šest točk:²³

- »Tvorba osebnih imen, ki izvirajo iz grščine in latinščine, poteka takole:
- a) Moška imena na *-es, -us* in *-os*, pred katerimi stoji en soglasnik, izpahujejo končnico: Anchises → Ankiz; Krösus → Krez; Epicurus → Epikur
 - Markus → Marka, na Spodnjem Kranjskem Marko
 - Če po izpahu latinskega ali grškega izglasja besedo končujeta dva trda soglasnika, se med njiju vrine *e*, ki ju omehča: Cypros → Ciper; Pathmos → Patem
 - b) Imena, ki so v latinskem rodilniku podaljšana, se ravna po genetivu brez *-is*. Ženska imena dobijo končnico *-a*:

Pallas, antis → Palant	Pallas, adis → Palada
Cicero, onis → Ciceron	Ceres, eris → Cerera
Plato, onis → Platon	Venus, eris → Venera
 - c) Moška imena na *-as*, s predhodnim *i* ali soglasnikom, ki v latinščini spadajo v 1. deklinacijo, odpahnejo *s*: Mathias → Matija; Jeremias → Jeremija; Lukas → Luka; Thomas → Toma; dandanes se uporablja Tomaž.
 - Če pred *-as* stoji *e*, namesto *-as* dobijo končnico *j*: Andreas → Andrej; Aeneas → Enej
 - d) Imena na *-ius* izpahujejo *-us*: Aloisius → Alojzi; Anastasius → Anastazi; Livius → Livi; Titius → Tici; *rod.* Alojza itd.
 - Od Antonius, Blasius, Ambrosius, Alexius so v rabi oblike: Anton, Blaž, Ambrož, Aleš.
 - e) Imena, ki se končujejo na *-aus* in *-eus*, namesto *-us* dobijo končnico *-j*: Archelaus → Arhelaj; Mardocheus → Mardohej; Timotheus → Timotej.
 - Za Matej je dandanes običajno Матеуѡ.
 - Nekateri govorijo Mardohej, Andrej itd.
 - f) Krajevna imena na *-ium* spremenijo to končnico v *-ja* in postanejo ženskega spola: Latium → Lacja; Regium → Regja
 - Na podoben način kot lastna imena tudi drugi samostalniki odvržejo latinsko končnico: testamentum → testament; sacramentum → zakrament«

²³ Metelko, *Lehrgebäude der slowenischen Sprache*, 63–64.

Ker ni bilo jasnih pravil, je na področju slovenjenja antičnih imen vladal precejšen nered. Lep dokaz tega je na primer delo *Dogodivšine štajerske zemle*, napeto napisana in mestoma romansirana zgodovina Štajerske z močno narodnobudilno noto, ki jo je l. 1845 napisal Anton Krempl.²⁴ Nekaj primerov iz dela:

- str. 6: Medovje, Sarmatovje, Afganovje, Perzianci, Armenci; Getovje ali Dakovje, Moezovje, Macedonci, Epiroti, Cimerovje, Taurovje i. dr.; v mali Azii Grygovje, Lydovje, Bitynovje, Karovje i. dr. K' totem rodi spadajo tudi Gerki ali Helini, ter Latinci ali Rimlani.; Keltovje ali Celtovje, tudi Galovje imenuvani, od Slovincov pa od negda Lahovje zvani; nadale Cimbrovje ...;
- str. 8: poleg Celtov; v' Panonii ino Noriki; Ilirci; Celtovje; v' Panonio ino Norikum (Noriko) ...; str. 9: Celtovje ino Ilirovje; Gerki; s Henetmi (Venedmi, Vinidmi); trojanski Princ Antenor; Toriščani, Tauriščani; Ambidravci ali Obojdravci; mnogo Celtogalov; Bojari, od Rimlanov pregnani; Rimlani; Cimbri ino Teutoni ...;
- str. 10: Dakovje; iz Dakie ali Dacie; krala Börebista; Ilirio ino Panonio; tudi Macedonio, Syrio, Gerčko, ter Španjolsko ...;
- str. 11: od Julius Caesara premagani Karni; Caesarov naslednik Oktavian; Japode; Arrupium ino Metulium; Arupianci; Metulianci; Panonio ino je Panonce; Do Siscie (Siseka); Siscijanci ali Segestanci ...;
- str. 12: Panonce; Rimlana; Vibius; Gemina; Dalmatinci; mesto Promona, ter Sinedion ino Setovio; Statilia Taura; Augustus; Drusus ino Tiberius; iz Helvecie; vso Recio ino Vindelicio...;
- str. 13: zadnič tudi Noriko; Celtovje; Od Celtov; Noricani ino Toriščani;
- str. 22: Tiberius; Markomani; od Drusa; v panonskem mesi Kornunti; z Marbodom; 'z Panonie ino Dalmacie; v' Kornunt; nad Macedonio; Panonio ino Dalmacio...

Franc Malavašič, *Slovenska slovnica* (1849)

Po Metelku je pravila za slovenjenje antičnih imen v celoti povzel Franc Malavašič v svoji *Slovenski slovnici* pod naslovom *Zlaga lastnih imen*. § 71. A. *Iména starih*; tudi pri njem navedeni primeri so povsem enaki kot pri Metelku. Malavašič je pravila za slovenjenje strnil v šest točk:²⁵

²⁴ Krempl, *Dogodivšine štajerske zemle*, passim.

²⁵ Malavašič, *Slovenska slovnica za prve slovenske šole*, 104–105.

- a) Imena moških oseb, tako latinskih kot grških, ki se končujejo na *-es*, *-us* in *-os*, v slovenščini te zloge izpahujejo, če je pred končnico soglasnik, npr. Anhises → Ankis; Krezus → Krez; Epikurus → Epikur.
 – Markus → Marka ali Marko.
 – Če po odpahnitvi končnice ostane na koncu osnove več trdih soglasnikov (»preveč terdih soglasnic«), mednje vrinemo *e*, npr. Cipros → Ciper; Patmos → Patem itd.
- b) Imena, pri katerih se v grščini ali latinščini roditelj podaljša, v slovenskem roditelju izpahnejo zlog *-is*. Ženska imena namesto *-is* dobijo končnico *-a*, npr.:
 Palas, *rod.* Palantis → v slovenščini Palant;
 Cicero, *rod.* Ciceronis → v slovenščini Ciceron;
 Plato, *rod.* Platonis → v slovenščini Platon;
 Palas, *rod.* Paladis → v slovenščini Palada;
 Venus, *rod.* Veneris → v slovenščini Venera;
 Ceres, *rod.* Cereris → v slovenščini Cerera.
- c) Tuja imena moškega spola s končnico *-ias* izpahnejo končni *s*, npr. Matias → Matia; Jeremias → Jeremia; Lukas → Luka; Barnabas → Barnaba.
 – Tomas → Tomaž.
 – Če je pred končnico *-as* samoglasnik *e*, *-eas* poslovenimo z *-ej*, npr. Andreas → Andrej; Eneas → Enej itd.
- č) Pri moških imenih, ki se končujejo na *-ius*, se pri slovenjenju izpahuje končni *-us*, npr. Aloisius → Alojzi; Anastasius → Anastazi; Livius → Livi.
 – Antonius, Blasius, Ambrosius, Alexius → Anton, Blaž, Ambrož, Aleš.
- d) Pri imenih, ki se končujejo na *-aus* in *-eus*, končni *-us* preide v *-j* npr. Arhelas → Arhelaj; Mardoheus → Mardohej; Timotheus → Timotej.
 – Matthäus → Matevž
- e) Pri krajevnih imenih, ki se končujejo na *-um*, ta preide v *-a*, npr. Latium → Lacja; Regium → Regja.
 – sakramentum, testamentum itd. v slovenščini izpahujejo *-um* in se izgovarja zakrament, testament.

Anton Janežič, *Slovenska slovnica* (1854)

Enako je po Metelku povzel pravila tudi Anton Janežič v svoji slovnici iz l. 1854 pod naslovom *Zlaga ptujih imen*. Janežičev prispevek k razvoju sistema

slovenjenja je pravzaprav ničen, saj je enako kot pred njim Malavašič Metelkove primere zgolj prepisal ter mestoma minimalno spremenil ali jih poenostavil:²⁶

- §. 18. a) Imena moških gerških ali latinskih imen s končnico: **es, os** in **us**, odveržejo te končnice, p. *Ulises – Ulis; Epikurus – Epikur. Markus ima Marka, Marko ali Markež.*
- b) Imena s koncom **as** odpahnejo **s**, p. *Matias – Matia, Jeremias – Jeremia, Lukas – Luka.* Če imajo pa pred končnico *as* samoglasnik **e** tako **eas** v **ej** premenijo, p. *Andreas – Andrej.*
- c) Imena, ki se na **ius** dokončajo, *ius* ali saj *us* odveržejo, p. *Alojzius – Alojz, Alojzi, Livius – Livi; Antonius – Anton; Gervazius – Gervazi.*
- d) Imena s koncom **aus** in **eus** premenijo **us** v **j**, p. *Arhelaus – Arhelaj, Timoteus – Timotej.*
- e) Imena, ki v svojem jeziku rodivnik podaljšajo, odveržejo **is** rodivnika, p. *Cicero – Ciceronis – Ciceron; Palas – Paladis – Palada; Plato – Platonis – Platon.*
- f) Imena krajev na **ium** preminjajo ti izhod v **ja**, p. *Lacium – Lacja, Regium – Regja.*

Da se pravila niso povsem uveljavila, dokazuje sam Janežič v *Slovenski koledi za leto 1858*. Nekaj izbranih primerov:²⁷

- str. II: Solnce, Merkur, Venus, Mars, Vesta, Juno, Cerera, Palas, Asträa, Jupiter, Saturn, Uranos, Neptun;
- str. IV: Makari, Tit, Telesfor, Valentin, Severin, Paul, Higin, Hilari, Feliks, Maurus, Anton, Vincenci. Timotej, Paulin;
- str. V: Ignaci, Skolastika, Dezideri, Favstin, Juliana, Konstancija, Flavian, Viktorin, Aleksander; str. VI: Albin, Simplici, Tomaž, Herakli, Gregor, Longin, Benedikt, Oktavian, Viktorin ...

Pravila, ki so bila v veljavi, za ureditev razmer niso zadostovala, kar dokazujejo tudi različni pristopi k slovenjenju v strokovni literaturi in prevodih tega obdobja. V strokovni literaturi najdemo manj odstopanj od pravil. Josip Tominšek sicer v *Antibarbarusu* ocenjuje: »Zmedo najdemo, kamor pogledamo ... A povsod vlada breznačelnost v njih obrazovanju; kar v eni sapi se na vsaki strani križajo nasprotni si principi.«²⁸ Kot primer navaja Staretovo *Občno zgodovino* (1. zvezek). Glede na povedano je pričakovati kaotičen položaj, vendar tako hudo ni bilo; neenotnost je bila rezultat ohlapnih in ne dovolj dorečenih pravopisnih pravil. Prevajalci antičnih proznih del so načeloma upoštevali veljavna pravopisna pravila, čeprav najdemo tudi odstopanja od

²⁶ Janežič, *Slovenska slovnica* (1854), 17.

²⁷ Janežič, *Slovenska koleda za leto 1858*, II–XV.

²⁸ Tominšek, *Antibarbarus*, 55

njih, medtem ko so si prevajalci pesniških del zaradi pesniške svobode in tudi metričnih potreb privoščili več odstopanj in prikrojevanja veljavnih pravil. Nekaj primerov:

- a) *Občna zgodovina za slovensko ljudstvo* Josipa Stareta (izbor iz 1. in 2. knjige, v katerih obravnava zgodovino Grčije in Makedonije (str. 109–326) ter Rima do konca cesarstva):²⁹ Geja; v kiklope, hekatonhejre in titane; Okean in Kron; Rejo; Hestijo, Demetro, Hero, Hada in Posejdona; nimfe; Hermej in Pan; Zevs; Leta; boga Apolona in boginjo Artemido; Danaja; Maja; Semela; boga Dioniza; Mina in Radamanta; Ija (= Io); Poluks, Helena, Kastora in Klitemnestro; Hefajst; Palada – Atena; Apolon; Artemida; Arej (Mart); Afrodita (Venera); Erot (Amor); Hermej (Merkur); Helij; Faeton; Asklepij (Eskulap); Hore ali Moire; Muze ali modrice; Haritke (Gracije); Heba in Ganimed; Posejdon (Neptun); Dioniz (Bah); Bahantke; Satiri; Pentej; Pan; Nimfe (Vile); Okeanide ali Nereide; Oreada, Driada, Najada; Demetra (Cerera); Triptolem; Irida; Eol; Had (Pluton); tri peklenske sodnike Radamantija, Minoja in Eaka; Elizij; Piriflegeton; Sizif; Heraklej; Pelazgi; Tračani; Iliri; Prometej; Devkalijon; Pandora; Minoj (= Minos); Dedal iz Atene; Danaj, Danajci; Androgej; Gorgonke; Meduza; Stenel, Alkej, Elektrijon; Pelopovci; Pelops, tudi Pelop; Atrej, Tiest; iz Mikene, v Mikeno; Kekrop; Tezej; Prokrust; Arijadna; Kadmejc; Teba; Kadem; Kreont; Jokasta; Edip; Beotija; dvojčka, Etevkleja in Polinika; Izmeno in Antigono; Argonavti; Atama (= Atamas); Jolk; Ezon; Pelija; Jazon; Pelej; Tetida; Prijam; Menelaj; Agamenon; Odisej; Ahilej; Kalhant; Patroklej; Hektor; Ajant; Palamed; Nestor; Dijomed; Idomenej; Merijon; Filoklet; Tersitej; Laokoon; Sinon; Anhiz; Lotofagi; Kiklopi; prek Karibde; mimo Skile; Penelopo, sina Telemaka; Kalipsa; fejaški otok; Levkoteja; Navzikaja; Skerija; Alkinoj; Tesalci; Beočani; Dorani; Etoļjani; Heraklejevci; Koder; Jonjani; na vseh obrežjih Sredozemnega in Črnega morja; Likurg; Sparta, Spartanci; Mesenjani; Atenjani; Arkadci; Solon; Drakon; Kilon; Megaklej; v Ateni; Pizistratovci; Pizistrat; Hipija in Hiparh; Harmodij in Aristogejton; Alkmeonovci; *Ilijada*; Hezijod; Tales; Bijant; Perijander; Cir; Krez; kralj Darij; Lidijanci; Perzijanci; Megabaz, satrap ali namestnik v Traciji; vojvode Datija in Artaferna; otok Naks; Miltijad; Platejci; Aristid; Temistoklej; Kserks; Sarde; artamizijski nos; Bejotija; Pavzanija; Helespont; Bizanc; Evrimedon; na otoku Tasu; Fočani; Periklej; Anaksagor; Propileje, Partenon in Odej; Polignot; Mnesiklej; Fidija; Pleistonaks;

²⁹ Staré, Josip: *Občna zgodovina za slovensko ljudstvo*, passim.

Aspazija; Nikija; Demosten; otok Lesb; Peloponežani; Alkibijad; zoper mogočno Sirakuzo; bogato Kartagino; pri Notiji blizo Efeza; njegov namestnik Kalikratida; arginuški otoci; ob ustji kozjega potoka; Teramen; Trasibul; ob reki Tigridu; Halijart; pri Knidu; na polotoku Kalkidiki; Olinčani; Arhija in Filip; izvolili Pelopido in Epaminonda za poglavarja; Habrija; pri Levktri; Mesenjani; bitka pri Keroneji; Amfišani; Poliklet; Zevksid; Apel; Tirtej; pesnica Safo; Anakreont; Ksenofont; v kinesarškeji šoli; Dijogen; iz Roda; Aleksander; Bukefal; Makedonija; Iliri; Tračani; Egipet; Memfida; Gavgamela; Darij; Perzepolj; Hefestijon; Fokijon; sinu Antigonu Genoti; Filopomen; Ptolomej; Ptolomejci; Antijohija; Selevkija; Selevkovci; Antijoh ... // tempelj boga Jupitera; Ostija, Lavrent, Lavinij, Alba longa, Tibur; Svesa Pomecija; Sabincev; Marsov; Pelignjanov; Marucinov; Vestincev; Tiberij Sempronij Grah; Kaj Grah; Mark Oktavij; Scipijon Nazika; Lucij Opimij; Masinisa; Micipsa; Jugurta; Adherbal; Hiempsal; Kaj Marij; Cimbri in Tevtoni; Papirij Karbon; Aravzija; Sekstijeve toplice; na ravdinskem polji; Marij; Lucij Kornelij Sula; Knej Oktavij; Marijevega prijatelja Kornelijo Cino; Knej Pompej; Mitridat; Murena; pri reki Haliji; pri Halcedonu; Pont; Sertorij; Spartak; Marko Tulij Ciceron; Katon mlajši, Marko Porcij Katon; Kaj Julij Cezar; Vesoncij; Belgijanci; Nervijci; Akvitanci; pogumnega Vercingetoriga; pri Farsalu; Labijen; zoper Partijance; Antonij; Oktavijan; Marko Brut; Kasij Longin; Bononija; v Akarnaniji pri Akciji; mesto Nikopolj; Recijo, Vindelicio, Norik; Kvinktilij Var; Keruščani; Tiberij; Elj Sejan; Kaligula; Klavdij; Neron; Galba, Oton, Vitelij; Vespazijan, Tit, Domicijan; Hati, Dačani; Nerva, Trajan, Hadrijan; Marko Avrelj in Lucij Ver; Pertinak; Karakala; Makrin; Helijogabal; Gordijan; Filip Arabec; Decij; Galien; Dijoklecijan; Konštancij Klor; Konstantin véliki; Niceja; Konstant; Valentinijan in Valent ...

- b) iz prevoda *Apologije* Ivana Božiča (1862):³⁰ str. 33: Sokrates; Atenčani; pri Zenu!; str. 35: Anitosa; Atenčani; str. 36: Melitos (*rod.* Melita); v Aristofanovi komediji; str. 37: Gorgias Leontinski; Prodikos s Keja; Hippias Elejski; neki drug mož, Páriški modrijan; h Kalliasu, sinu Hipponikovemu; Evenos Páriški (s Parija); str. 39: Hajrefont; v Delfi; Pitija; str. 44: Melitos, Anitos, Likon (*rod.* Melita, Anita, Likona); Atenčani; str. 48: Anaksagora; Klacomenčana knjige; str. 51: Trojo; Tetidin sin; Hektor (*rod.* Hektora); str. 52: pri Potideji, Amfipoli in Deliju; str. 58: Leonta Salaminskega iz Salamine; (v opombi) Trasibul; Themistokles; Perzijance; str. 60: Kriton, oče Kritobulov;

³⁰ Božič, *Platonov Kriton in Apologija*, passim; Hriberšek, *Klasični jeziki v slovenskem šolstvu*, 124–131.

- Lizanija Sfetiški, Aischina oče; Antifon Kefiziejski, Epigenov oče; Nikostrates, sin Teodotidov, brat Teodotov; Paral, Demodokov sin; Theages; Adejmant, Aristonov sin; Platon, Ajantodor; Apollodor; str. 72: k Hadu; Minos; Radamantis, Ajakos; Triptolem; z Orfejem, Muzejem, Hesiodom in Homerom; s Palamedom, Ajantom Telamonovim; Agamemnona; str. 73: Odiseja, Sisifa;
- c) iz prevoda Vergilijevih *Georgik* Jožefa Šubica (1863):³¹ 1. knjiga: v. 1: Mecéna; v. 6: Liber in Cerera; (v opombi) Liber ali Bak; sin Jovov; Greki; Cerera, Grekom imenovana Demeter, hči Krona in Réje; v. 10: Favni; deve Rusalke (= Drijade); v. 14: Neptún; v. 16: hribe licejske; v. 17: Pan; menalske višave; v. 18: Minerva; (v opombi) Grekom Pallas Athène imenovana, hči Jovova; v. 20: Silvan; v. 30: Izlandija (= Thule); v. 31: Tetida; v. 36: (v opombi): Tartar ali Plutonov svet; v. 39: Proserpina; (v opombi) hči Jova in Cerere, Plutonova zaročnica; mesta Enna v Siciliji; Pluto; Cerera; Etna; na Greško; Celeuz, kralj elevziški; Triptólema; Jupiter, *rod.* Jova; v. 56: Tmól; v. 57: Sabéji; v. 58: Kálibi; (v opombi) narod na južno-vhodnem bregu evksinskega morja; Potunje (= Pont(us)); v. 59: Epír; v. 61: Devkalijon; v. 68: Buróvš (= Veliki voz, Arktur); v. 103: Mizija; Gárgara; v. 120: strimonskih obal; (v opombi) iz merzle Tracije, od reke Strimona; v. 125: pred Jovom (*imen.* Jupiter); v. 138: Gostosevke (= Plejade); deževke (= Hiade); Likáona; Burarca (= *Arctos* Veliki medved oz. medvedka); v. 149: Dodóna...

Zanimivo je opazovati tudi različne pristope k slovenjenju v prevodih istih del ali odlomkov. Za primerjavo vzemimo dva prevoda prvega speva *Odiseje*, ki sta nastala v razmiku 17 let: prevod Matije Valjavca iz l. 1854, objavljen v *Glasniku slovenskega slovstva*,³² in prevod Valentina Kermavnerja iz l. 1871, ki je izšel v *Izvestju celjske gimnazije* za l. 1871:³³

- a) Valjavec (1854): v. 1: Musa; v. 8: Hiperíona Helja goveda; v. 9: Dijeva hči; v. 14: Kalípsa; v. 20: Poséjdonu; Odíseja boguenác'ga; v. 22: Etiopce; v. 27: v Olimškega Dija poslopji; v. 29: Egíst; v. 30: Orést Agamemnonov sin; v. 35: Agamemnona; v. 38: Hermeja bistrih oči ... Argoumorca; v. 40: Orést; sinú Atreja; v. 44: Atena; v. 45: Krónovec; v. 52: hči Atlanta; v. 57: Itako; Odísej; v. 59: Olímčan; v. 61: pri ladjah Argívskih; v. 62: Dij; v. 63: Dij oblakozbiratelj; v. 69: zavolj Kiklópa; v. 70: Polifému; v. 71: ga Toósa rodila je Vila; v. 72: Forkina hči; v. 73: Poséjdonu; v. 84: Hermeja Argoumorca; v. 85: na otòk Ogígijo; v. 86: Vili lepolasáti; v. 93: v Sparto i Pilo

³¹ Šubic, *Publija Virgilija Marona Georgikon*, passim.

³² Valjavec, »Homerove Odiseje I. spev«, 54–58.

³³ Kermavner »Odiseje I. spev«, 17–22.

- peščeno; v. 102: z višav se Olímskega doma; v. 103: v Itaški zemlji; v. 105: Gostu podobna na moč vsa Mentu vladarju Tafijcov; v. 113: Télemah boguenaki; v. 125: Paláda Atena; v. 154: Femiju; v. 180: Mentés Anhiala sin; v. 181: ljudstva Tafijskega car; v. 184: v Témeso; v. 186: V Rejtru prístánu; pod Néjem goró lesovito; v. 188: do Laërta junaka; v. 211: naj jakši Argivcov
- b) Kermavner (1871): v. 1: modrica; v. 8: Hiperijona solnca; v. 9: o Zenova hčerka; v. 14: Vila ... Kalipso; v. 20: Posejdóna; bogoličen Odisej (naglas: Odísej); v. 22: zamorce; v. 27: v Zena dvoranh Olimpljana; v. 29: Egista; v. 30: Agamemnonič Oreste; v. 35: Atrejiča; v. 38: Po Hermeji poslancu, opaznem bistrojavniku; v. 40: Orest; Atrejeviča; v. 44: Atena; v. 45: Kronion; v. 52: Atlanta (naglas: Átlanta) hči; v. 57: Itake; Odisej (naglas: Odísej); v. 59: Olimpljan; v. 61: ob ladjah Ahajskih; v. 62: Zen; v. 63: oblakovladar Zen; v. 69: radi Kiklopa; v. 70: Polifema; v. 71: Toosa pa vila je njega rodila; v. 72: Forkina hči; v. 73: Posejdaónu; v. 84: Hermeja sprovodnika bistrojavnika; v. 85: na ostrov Ogigijski; v. 86: Vili lepokitni; v. 93: v Sparto i do peščenega Pila; v. 102: raz Olimpa vršace; v. 103: v Itaki na zemljini; v. 105: podobna je gostu Tafijskemu vodiji, Mentu; v. 113: bogolični Telemah (naglas: Télemah); v. 125: Palas Atena; v. 154: Femiju; v. 180: Mentej Anhiala sin; v. 181: carujem pak Tafijanom; v. 184: v Temeso; v. 186: Na Retrejski pristani; pod Neijo goro gozdovno; v. 188: korenjaka Laerta; v. 211: Med Argejci najbolji

Fran Levec, *Slovenski pravopis* (1899)

Problematike se je temeljiteje lotil Fran Levec v svojem *Slovenskem pravopisu*, ki je izšel l. 1899 na Dunaju. Pod naslovom *Kako obrazimo tuja imena* je slovenjenju in sklanjanju antičnih imen je posvetil paragrafe od 466 do 495 (Levec: 1899: 61–66). V primerjavi z njegovimi predhodniki je so Levčeva pravila prav revolucionarno obsežna in natančna; bralca preseneti, koliko pravil, ki jih je postavil za slovenjenje antičnih imen, velja še danes. Levec uvodoma pove, da je bilo v slovenščino sprejetih veliko tujih besed, »ki jih ne kaže vselej sloveniti, tudi ko bi nam bilo to mogoče, ker tuja beseda večkrat določneje zaznamenjuje dotični pojem, nego bi ga mogla domača (npr. *flegma*, *geometrija*, *jezuit*, *oktoeder*, *realka*, *stenograf* ...) ... Ker pa slovenščina tujim besedam ni naklonjena, izkušamo tujkam, zlasti kadar so vzete iz starodobnih jezikov, v deblih kakor v končnicah dati kolikor moči domače lice s tem, da jih uravnavamo po glasovnih pravilih slovenskega jezika ...«³⁴

³⁴ Levec, *Slovenski pravopis*, 61–62 (§ 464–465).

Glede zapisovanja navaja:³⁵

1. Slovenščina v nezloženih besedah ne trpi samoglasnika poleg samoglasnika.
 - a) Zatorej tuje dvoglasnike *au, eu, ai, ei, oi, ui* spreminja v *av, ev, aj, ej, oj, uj*, dvoglasnika *ae* in *eo* pa v *e*: *August: Avgust; Pausanias: Pavzanija; Europa: Evropa; ichneumon: ihnevmon; Gaius: Gaj; Hephaios: Hefajst; Poseidon: Pozejdon; Oidipus: Ojdip; Oinomaos: Ojnomaj; Aeneas: Enej; Aetholia: Etolija; ...*
 - b) V tujih besedah, ki se končavajo na **ia, ei, ea** (po pravilu 32) j zapira zev, n. pr. *Maria: Marija; Cornelia: Kornelija; Italia: Italija ...*
 – Kadar se pri tuji besedi v deblu snideta po dva samoglasnika, ki nista dvoglasnik, tedaj ostane zlog odprt, n. pr. *aktualen, biblioteka, februar, genialen, januar, kolonialen, ocean poet, poezija ...*
 – *Komedijant, gimnazijalec, gimnazijalen, gvardijan, milijon, milijarda, misijon, misijonar, škorpion, tercijal in tercijalka* imajo vselej zaprt zlog, ker jih čutimo kot že popolnoma domače besede.
2. Slovenščina ne trpi podvojenih soglasnikov, zatorej piše v tujih besedah samo po enega, npr. *Apollon: Apolon; Gallia: Galija; Hanno: Hanon; Messana: Mesana; Pannonia: Panonija ...*
3. Za tuje glasnike **ch, ph, q(u), rh, th, x, y** piše slovenščina v tujih besedah **k** ali **h, f, k(v), r, t, ks, i**, n. pr. *Christus: Kristus; Chilon: Hilon; geographia: geografija; Phosphor: fosfor; Carrhae: Kare; Pythia: Pitija; Xerxes: Kserks; Triphylia: Trifilija ...*
4. Grški **z** piše slovenščina z **z**, n. pr. *zephyros: zefir; Zoroastres: Zoroaster; Zoe: Zoa...*
5. Latinski **C (c)** se piše pred *e, i, y* s **C (c)**, v drugih primerih pa s **K (k)**, n. pr. *Celeia: Celeja; Cercina: Cercina; Cicero: Ciceron; Cyrus: Cir; Cato: Katon; Claudius: Klavdij...*

Glede slovenjenja grških in latinskih lastnih imen Levec navaja naslednjih šestnajst pravil (str. 63–67, § 474–495; tu so navedena okrajšano, brez primerov in izjem):

1. Moška in ženska grška in latinska imena na **a** ohranijo v slovenščini svojo končnico.
2. Ženska grška imena na **e** izpreminjajo **e** v **a**.
3. Moška lastna imena na **-as** (s soglasnikom pred **-as**), na **-ias, -yas** odpahujejo **s** v končnici.
4. Lastna imena na **es, os, us, um** odpahujejo to končnico; kadar se potem na koncu pokažeta po dva soglasnika, ki nista **rk, rp, rt, nd, nt** in **st**, se vrine poluglasni **e** vmes.

³⁵ Levec, *Slovenski pravopis*, 62–63 (§ 466–473).

5. Lastna imena na **ios, ius, aos, aus, aeus, eus, ous, aeum, ion, ium** odpahujejo končnico **os, us, on, um** ter namesto nje dobivajo **j**.
6. Grška lastna imena na **kles** odpahujejo **s** ter namesto njega privzemajo **j**.
7. Latinska moška imena in grška imena v latinski obliki na **er** ostajajo v končnici neizpremenjena ... Ženska imena na **er** dobivajo v slovenščini končnico **a**, n. pr. *Demeter: Demetra* ...
8. Grška lastna imena na **on, or, an** in tista latinska imena tretje sklanjatve, ki v edninskem rodilniku razen sklonila ne dobivajo nobenega podaljška, ostajajo v slovenščini v končnici neizpremenjena.
9. Grška in latinska lastna imena, ki dobivajo v edninskem rodilniku pred sklonilom podaljšek, ali pa preminjajo svoj končnik, odpahujejo sklonilo; moški samostalniki ostajajo potem neizpremenjeni, ženski dobivajo slovensko končnico **a**.
10. Grška ženska imena na **o**, kakor *Argo, Dido, Gorgo, Kalypso, Leto, Sappho* ... ohranijo v edninskem imenovalniku to končnico, v ostalih sklonih se sklanjajo po zgleda **riba**.
11. Množinska krajna imena na **ae (ai), i (oi)**, na **a** in **es** se tudi v slovenščini sklanjajo v množini.
12. Grška imena *Athos, Eos, Kos, Keos, Minos, Teos* ... nam v slovenščini različno rabijo.
13. Grške sestave s *-polis* imajo v slovenščini dvojno obliko, tako n. pr. *Akropolis: Akropola* ž.
14. Imena *Albis, Apis, Dubis, Halys, Ehenus, Rhodanus, Tomiris, Bibracte, Preneste* ... slovejo slovenski: *Laba, Apis* (rod. *Apisa*), *Dub, Halij, Rena* ali *Ren, Rona* ali *Rodan, Tomira, Bibrakta, Prenesta* ...
15. Občna imena, vzeta iz starodobnih jezikov, slovenščina časih popolnoma po svoje prikroji, n. pr. *gymnasium: gimnazija* (prisiljeno *gimnazij*) ...
16. Vobče je končno opomniti, da je najbolje, ako starodobna imena v imenovalniku ohranijo tudi v slovenščini svojo grško ali latinsko končnico, kadar je po naših glasovnih pravilih to sploh dopustno; treba je le, da se po ostalih sklonih uravnajo po pravilih našega jezika.

Anton Janežič, Jakob Sket, *Slovenska slovnica* (1894)

Kot kaže, se je Levec oprl tudi na Janežičevo slovnico v Sketovi predelavi iz l. 1894;³⁶ ta pod naslovom *Tvorba tujih lastnih imen* v § 217 najprej poda splošno navodilo za slovenjenje tujih lastnih imen:

Lastnim imenom novejših evropskih jezikov, ki nimajo korena v starodavni grščini in latinščini ali pa v slovanščini, puščamo njih lastno obliko tudi v slovenski pisavi. Druga pa je z lastnimi imeni grškimi in latinskimi in pa s tistimi tujkami sedanjih narodov, ki so si jih prvotno iz starih klasičnih jezikovali pa iz slovanščine zajeli in s časom po svoje prikrojili. Tem le dajajmo brez skrbi domače lice, ker se grščina in latinščina z našo domačo besedo veliko bolj ujema, kakor nemščina.

V nadaljevanju (§ 218) poda šest temeljnih pravil za slovenjenje grških in latinskih imen:

1. Grška in latinska moška imena na soglasnik se sklanjajo sploh po moški, ženska na *e* in *a* po ženski sklanji ... Ženska imena na *o*, kakor: *Kalipso*, *Gorgo*, *Leto*, *Sapfo*, ohranijo v imenovalniku prvotno končnico, sicer pa jih sklanjamo po *a*-sklanji
2. Z imeni oseb in krajev na *-as*, *-es*, *-is*, *-on*, *-os* ali *-us* gre takó-le obrniti:
 - a) če imajo soglasnik pred končnico, odpahni jim končnico brez vsake priponke
 - Da se preveč trdih soglasnikov na koncu ne druží, devamo med nje gibljivi **e**, na pr.: *Alexandros* = *Aleksander*...
 - Besede na *-as* ali *-ias* odvržejo rade samo **s**, na pr.: *Barnabas* = *Barnaba* ...
 - b) če stoji **a**, e ali **i** pred končnico, odpahni jo in pristavi **j**, na pr.: *Andreas* = *Andrej* ...
3. Imenom, ki v rodilniku sklonilo *-os* ali *-is* privzemajo, dajemo slovensko obliko s tem, da rodilniku tujega imena sklonilo odbijemo, za ženski spol pa še pritaknemo *-a*; na pr.: *Ajas* (*Ajantos*) = *Ajant* ...
4. Imena dežel in krajev s končnico *-um* izpreminjajo ta zlog v *-ja*, na pr.: *Latium* = *Lacija* ... Tako preobražamo tudi občna imena, na pr.: *gymnasium* = *gimnazija* ...
5. Latinski množniki (*pluralia tantum*) s končnico *ae* in *i* ter grški s končnico *ai* in *oi* se rabijo v množini s sklonilom *e* in *i*, na pr.: *Athenae* = *Atene*, *Delfoi* = *Delfi*.

³⁶ Janežič, Sket, A. *Janežičeva Slovenska slovnica*, 130–132.

Josip Tominšek, *Antibarbarus* (1910)

Za Levcem se je problematike temeljito lotil Josip Tominšek, ki je to temo l. 1910 najprej obdelal v »Ljubljanskem zvonu« v prispevku v dveh delih z naslovom *Pisava tujih, posebno latinskih in grških lastnih imen v slovenščini*,³⁷ pozneje pa sta združena prispevka izšla tudi v knjižni, razširjeni in popravljeni izdaji kot 5. poglavje Tominškove knjige *Antibarbarus. Studije o napakah in pravilih slovenskega pisanja*, ki je izšla še isto leto v Ljubljani; poglavje je naslovljeno enako kot prispevek v »Ljubljanskem zvonu«.³⁸ Poglavje pisec začinja s splošnim razmislekom o prevzemanju tujih besed, še zlasti lastnih imen, nadaljuje z razmislekom o stanju v slovenščini in o prevzemanju imen iz živih jezikov (slovanskih, romanskih, germanskih),³⁹ nato pa preide na oba klasična jezika. Tominšek v njiju ne vidi nobene izjeme ali posebnosti in zato tudi ne vidi razloga, da bi zanju imeli posebna pravila.⁴⁰ Sledi kratek oris zgodovine prevzemanja antičnih imen (Pohlin, Vodnik, Metelko, Malavašič, Janežič, Levec), nato pa poda predlog svojih pravil, pri katerem se je oprl na pravila, veljavna v češčini. Pravila je strnil v nekaj točk (podana so v okrajšani in prirejeni obliki):⁴¹

1. Tuji imenovalnik lastnega imena je tudi slovenski imenovalnik; temeljna oblika imena je v slovenščini enaka kakor v latinščini ali grščini.
2. Tujka se prevzame iz pristnega njenega domovja: grška iz grščine, latinska iz latinščine, vselej s izvirnimi glasovi. Grške besede se torej ne prevzemajo polatinjene, ampak kakor se izvirno glase. ... Edino množinski grški končnici *-ai* in *-oi* se vzameta v latinski nadomestbi *-e* in *-i*.
3. Prevzamejo se tuja imena z njih izvirnim pravopisom, grške z običajno transkripcijo: ostanejo podvojeni konzonanti (*ll, nm, ss, mm ...*); vpelje se črke *y, ph, th, rh, oe, ae* (kot množinska končnica = *e*); namesto *x* in *ch* se lahko uporabljata *ks* in *h*; kadar *c* pomeni *k*, ga lahko nadomestimo z njim; samo imena ljudstev in družinska imena naj se uporabljajo v slovenščini v brezkončniški obliki ali s slovenskimi obrazili.
4. Sklanjatev je v primerjavi z imenovalnikom le malo pomembna. Kdor si ne upa dodati ustreznih ali pravih oblik, naj si pomaga z dodajanjem občnega imena (mesto, otok, reka itd.) ali pa naj stavek drugače zastavi. Priporočila so naslednja:

³⁷ Tominšek, »Pisava tujih, posebno latinskih in grških lastnih imen«, 468–475, 539–543.

³⁸ Tominšek, *Antibarbarus*, 47–60.

³⁹ Tominšek, *Antibarbarus*, 47–51.

⁴⁰ Tominšek, *Antibarbarus*, 51–53.

⁴¹ Tominšek, *Antibarbarus*, 58–59.

a) Pri enozložnicah, dvozložnicah in besedah, katerih osnova se končuje na *-l*, *-r* in *-n*, vzamemo v vseh sklonih za osnovo pri sklanjanju imenovalniško obliko: Eros (Erosa, Erosu); Atlas, Atlasu itd. ... Pri besedah, kjer se je uveljavila drugačna oblika kot imenovalniška (npr. brez končnice, zlasti *-us/-os* ali Ceres – *Cerere*), naj se uporablja ta. Samostalniki moškega spola, ki se v nominativu končujejo na vokal, se sklanjajo s pomočjo genitivne osnove (Cicero, Cicerona), samostalniki ženskega spola, ki se v nominativu končujejo na vokal, pa po a-sklanjatvi (Kalypso, Kalypse).

b) Tudi večzložnice lahko sklanjamo tako, da za osnovo vzamemo imenovalniško obliko. Če se nam to upira, vzamemo za izhodišče ali genitivno osnovo (Karthago – Karthage ali Karthagine) ali pa v nominativu odpahnemo končni zlog. Če pred končnim zlogom stoji vokal, se ta vokal s končnico povezuje z *j* (Menelaos – Menelaja). Pri imenih na *-kles* izpahnemo samo končni *-s* in na obliko dodamo *-j* (Pelopidas – Pelopida – Pelopidu itd; Perikles – Perikleja). Končnice *-us* in *-os* ter *-um* in *-on* redno odpadejo. Sklanjanja se bo naučil vsakdo sam; lahko se deloma posega tudi po Levčevih pravilih; vedno naj se zaradi zanesljivosti ob imenovalniku navede tudi roditelj.

Tak način slovenjenja je Tominšek predlagal za strokovne in učne knjige; pravilo, ki je bilo po njegovem mnenju poglavitno in naj bi se uveljavilo takoj, pa je, da naj bo naš imenovalnik tuji imenovalnik, četudi zapisan po slovenskem pravopisu. Druga stopnja uveljavljanja pravil naj bo sklanjanje na osnovi imenovalnika, tretja stopnja pa pisanje v izvirnem črkopisu. Tominšek sam je izrazil pomisleke glede uveljavitve teh pravil in je opozoril na njihovo »prevratnost«, vendar je njihovo upravičenost zagovarjal s tem, da našete glasove najdemo v živih jezikih, pa se vendar nihče ob to ne spotika; po njegovem mnenju naj bi bil s prvimi tremi pravili vsak morebitni dvom izključen. Svoja pravila je zagovarjal tudi z dejstvom, da so tako slovenili imena nekateri njegovi sodobniki; omenja dva: Antona Aškerc in njegovo pesniško zbirko *Akropolis in piramide*, ki je izšla l. 1909,⁴² ter študijo Ivana Arnejca *Doneski k zgodovini grške elegije*, ki jo je pisec objavil l. 1910 v »Nastavnem vjesniku«.⁴³ Omenja tudi, da je pravila pripravil »po dogovoru z veščaki, posebno z dr. Antonom Breznikom«, z namenom, da bi naredil konec zmedei. Prav Breznik je napisal tudi kritično oceno Tominšovega *Antibarbarusa*, v kateri je nekatere Tominškove rešitve pohvalno ocenil, nekatere pa je tudi pokritiziral.⁴⁴

42 Aškerc, *Akropolis in piramide*, passim.

43 Arnejc, »Doneski k zgodovini grške elegije,« passim.

44 Breznik, »Dr. Jos. Tominšek: Antibarbarus«, 35–37, 79.

Franc Jerè, *Lastna imena* (1915)

Obsežna odlična pravila za slovenjenje grških lastnih imen z jasnimi navodili in številnimi primeri je napisal Franc Jerè in jih pod naslovom *Lastna imena* objavil v uvodu k Doklerjevemu *Grško-slovenskemu slovarju*, ki je izšel l. 1915.⁴⁵ Takšno dopnilo k slovarju je bilo nujno, kajti v slovarju samem lastna imena niso bila prevedena (to je bilo pri slovaropisju klasičnih jezikov običajno), zato je moral uporabnik na podlagi veljavnih pravopisnih pravil sam priti do ustrezne poslovenjene oblike imena. Jerè, sicer priznan grecist, biblicist in prevajalec Svetega pisma, pri pisanju pravil ni izhajal iz posameznih skupin ali tipov imen, ampak je ubral verjetno najzanesljivejšo in najnatančnejšo pot: pravila je določil za vsako grško deklinacijo posebej, obenem pa je skušal zajeti tudi čim več posebnosti in odstopanj (opozorila na izjeme ter na že rabljene in tradicionalno uveljavljene oblike). Svoj namen je predstavil v uvodu k pravilom:⁴⁶

Lastna imena se redno niso prevajala. V kolikor pa so se slovenila, so se pri njih obdržale v imenovalniku končnice, ki so bile skoro do zadnjega časa pri nas splošno v rabi; v deblu pa so se lastna imena kolikor mogoče približala grškim, samo da se je ohranil slovenski pravopis. (Nekaj nedoslednosti, ki so se prezrle, naj blagohotni čitatelj sam popravi.) V zadnjem času pa se kaže tudi pri nas stremljenje, da se kakor moderna imena pišejo tudi grška lastna imena v imenovalniku tako, kakor se glase v grščini, seveda s slovenskimi črkami. Ta težnja se kaže pri Nemcih, pri Čehih; tej pisavi se približujejo tudi Poljaki in Hrvati. Pri Slovencih se je zadnje čase za to pisavo zavzel posebno dr. Josip Tomišek (prim. pos. *Antibarbarus* str. 47-60), upošteva jo deloma dr. J. Debevec (prim. *Grška drama v Izv. I. drž. g. za l. 1913/14*) in, razen par izjem, jo rabi Omerza v svojem prevodu Iliade. Ker se torej kaže težnja po taki pisavi tudi pri nas, zato podajamo v naslednjem glavna pravila, kako naj bi se ta pisava kolikor mogoče dosledno izvedla.

Anton Breznik, *Slovenska slovnica za srednje šole* (1916)

Anton Breznik je v svoji *Slovenski slovnici za srednje šole*, ki je izšla l. 1916, pravila za slovenjenje antičnih imen nazorno in zgoščeno predstavil v § 326–328 pod naslovom *Tvoritev tujih lastnih imen*.⁴⁷ Značilnost njegovih pravil je doslednost. Trudil se je, da so poslovenjene oblike imen čim bolj odražale njihovo izvirno obliko; ni se posvečal izjemam, ampak samo osnovnim pravilom za slovenjenje posameznih skupin imen. Temeljno načelo je zajel v § 326:

45 Jerè, *Lastna imena*, VII–XI.

46 Jerè, *Lastna imena*, VII.

47 Breznik, *Slovenska slovnica za srednje šole*, 203–206.

Lastnim imenom novejših jezikov, ki nimajo korena v grščini in latinščini ali v slovanščini, puščamo navadno njih lastno obliko, zlasti v znanstveni pisavi. Drugače ravnamo z lastnimi imeni grškimi in latinskimi ter s tistimi tujkami sedanjih narodov, katere smo vzeli iz starih klasičnih jezikov ali iz slovanščine ter jih sčasoma prikrojili po svoje. Takim lastnim imenom dajemo domačo obliko, ker se grščina in latinščina s svojstvom slovenskega jezika bolj ujemata kakor nemščina. ...Predaleč segati pa vendar ne kaže; lastnih imen ne smemo toliko pačiti, da bi se dala težko spoznati.

V nadaljevanju sledi predstavitev pravil za slovenjenje antičnih imen in tujk (tu so podana okrajšano in prirejeno):

1. Grška in latinska moška imena na soglasnik se sklanjajo po moški, ženska na **-e** in **-a** po ženski sklanjatvi (*Agamemnon: Agamemnon, -nona* itd.; *Pulcher: Pulher, Pulhra*; *Caesar: Cezar, Niobe: Nioba* ...). Ženska imena na **-o**, kakor *Ino, Gorgo, Leto, Sapfo* ohranijo v imenovalniku prvotno končnico, sicer pa se sklanjajo po **a**-sklanjatvi s slovensko ali pa s tujo končnico; n. pr. rod. *Inoje* ali *Ine, Letoje* ali *Lete* itd.
 2. Pri imenih oseb in krajev na **-es, -is, -os, -on** ali **-us, -um** odpahnemo končnico, in sicer: a) brez vsake pripone, če stoji soglasnik pred končnico (*Demosthenes: Demosten, Amphipolis: Amfipol* ...). Kadar stoji več soglasnikov na koncu, vtikamo pred **l, r, m, n** gibljivi **e**; n. pr. *Alexandros: Aleksander, Patroklos: Patrokel, Cipros: Ciper, Isthmos: Istem, Lemnos: Lemen*. Moška imena na **-as, -ias, -yas** odpahujejo samo **s**, n. pr. *Amyntas: Aminta* ... Če pa stoji samoglasnik pred končnico, pristavljamo **j**, n. pr. *Demetrios: Demetrij, Fabius: Fabij, Orpheus: Orfej* ... Nekatera deželjska imena spreminajo kočnico **um** v **ja**, n. pr. *Latium: Lacija, Samnium: Samnija*. Enako privzemajo grška lastna imena na **-kles**, n. pr. *Herakles: Heraklej, Perikles: Periklej, Sophokles: Sofoklej* ...
 3. Grška in latinska lastna imena, ki dobivajo v rodilniku podaljšek, ali pa preminjajo svojo končnico, odpahujejo sklonilo; moški samostalniki ostajajo potem nespremenjeni, ženski dobivajo slovensko končnico **a**, n. pr. *Ajas* (rod. *Ajant-os*): *Ajant, Ajanta; Cicero: Ciceron; Mars: Mart; Xenophon: Ksenofont*. Ženski samostalniki: *Ceres: Cerera, Cerere; Pallas: Palada; Venus: Venera*.
- § 328. Rabiti se pa sme tudi v imenovalniku tuja končnica (pri latinskih lastnih imenih latinska, pri grških navadno grška); odvisne sklone tvorimo tako, da pridevamo slovensko sklonilo na deblo grških in latinskih imen, tedaj: a) *Pitagoras, Pitagora, Pitagoru* itd.; *Midas, Mida; Pelopidas, Pelopida; Ajnejas, Ajneja*; b) *Ajakos, Ajaka, Ajaku* itd.; *Herodotos, Herodota; Alkinoos, Alkinoja; Efezos, Efeza; Naksos,*

Naksa; Ilion, Ilija; Teos, Teja; Delos, Dela. Grška imena se smejo rabiti tudi z latinsko končnico. Latinska imena: *Titus, Tita; Sentinum, Sentina; Tuskulanum, Tuskulana.* c) *Paris, Parida; Lahes, Laheta; Eros, Erota; Ksenofon, Ksenofonta; Ajas, Ajanta; Perikles, Perikleja; Palas, Palade; Cicero, Cicerona; Kato, Katona; Kartago, Kartagine.*

4. Množinska krajna imena se tudi v slovenščini sklanjajo v množini, n. pr. *Atene, Aten, Atenam; Tebe, Teb, Tebam ...*; množinska imena srednjega spola: *Levktra, Levkter, Levktrom.*
5. Občna imena, vzeta iz staroklasičnih jezikov, včasih po svoje prikrojimo, n. pr. *gimnazija* (gymnasium), *politehnika* (polytechnicum); *program* (programma), *sistem* (systema).

Fran Wiesthaler, *Latinsko-slovenski slovar* (1923)

Prvi zvezek Wiesthalerjevega *Latinsko-slovenskega slovarja*,⁴⁸ tako velikega ročnega kot tudi šolskega, ki sta bila natisnjena l. 1923, ni imel uvoda s pravili za slovenjenje imen tako kot pred njim Doklerjev *Grško-slovenski slovar*, ker so bila v njem vsa pravila poslovenjena skladno s pravopisnimi načeli iz obdobja po 1900. V *Uvodu o latinskem jeziku*, ki ga je napisal Josip Tomišek, se je avtor držal pravil za slovenjenje, ki jih je predlagal v svojem *Antibarbarusu* l. 1910 (gl. zgoraj);⁴⁹ Wiesthaler se pri slovenjenju imen ni opiral na Tomiškove predloge za slovenjenje, ampak bolj na Levčeva in pozneje Breznikova pravila. Nekaj primerov lastnih imen iz slovarja:

- *Aeacus, ī, m.* – Ejak; *Aeacidēs, ae, m.* – Ejakovič; *pl. Aeacidae, ārum (dūm), m.* – Ejakoviči; *Aeacidēius 3* – Ejakovičem pripadajoč, Ejakovičev (*gen. pl.*); *Aeacidīnus 3* – Ejakoviča (Ahila) dostojen; *Aeacius 3* – ejaški
- *Alabanda, ae, f.* in *Alabanda, ōrum, n.* – Alabanda (*gen. Alabande*)
- *Baetis, is, m.* – Betij; *adj. Baeticus 3* – betijski, ob Betiju (se nahajajoč, živeč); *subst. Baetica, ae, f.* – Betika; *Baeticī, ōrum, m.* – Betičani; *Baeticātus 3* – v betijsko volno oblečen; *Baetigena, ae, m.* – ob Betiju rojen
- *Capitōlium, īī, n.* – Kapitolij; *Capitōlinus 3* – kapitolijski, Kapitolijski; *subst. Capitōlinus, ī, m. (sc. collis)* – Kapitolijski hrib; *Capitōlinī, ōrum, m.* – oskrbovalci kapitolijskih iger

Fran Bradač, *Latinsko-slovenski slovar* (1926)

Kot seznam imen in deloma kot pravopisno pomagalo lahko omenimo tudi l. 1926 izšlo prvo izdajo *Latinsko-slovenskega slovarja* Frana Bradača.⁵⁰

⁴⁸ Wiesthaler, *Latinsko-slovenski veliki slovar*.

⁴⁹ Tomišek, »Uvod o latinskem jeziku, V–XXVII.

⁵⁰ Bradač, *Latinsko-slovenski slovar*. Ponatis slovarja je izšel l. 1929, razširjena izdaja pa l. 1937.

Avtor je vanj vključil besedišče petnajstih latinskih piscev, ki so jih brali ali bi jih utegnili brati v okviru gimnazijskega pouka latinskega jezika (Fajdrus, Kornelij Nepot, Kurcij Ruf, Cezar, Cicero, elegiki, Ovidij, Livij, Vergilij, Plinij mlajši, Salustij, Horacij, Tacit, Plavt, Terencij); pri delu je uporabljal vse razpoložljive tuje slovarje in komentarje in do tedaj nastale slovenske slovarčke in komentarje, s svojimi slovaropisnimi izkušnjami pa mu je pomagal tudi avtor grško-slovenskega slovarja Anton Dokler, ki je slovar pregledal in pomagal pri korekturi. Bradačev slovar je priložen šolski slovar žepnega tipa z zelo sumarnim načinom obravnave gesel; pri vsakem geslu vedno najprej ponuja osnovni pomen, nato sekundarne in prenesene pomene ter nekatere besedne zveze. Originalnih citatov ne navaja. Na koncu je dodan slovarček najpomembnejših mitoloških imen.⁵¹

Anton Breznik in Fran Ramovš, *Slovenski pravopis* (1935)

Slovenski pravopis, ki sta ga l. 1935 v Ljubljani priredila in izdala Anton Breznik in Fran Ramovš, v poglavju *O pisavi in sklanji tujih lastnih imen* staroklasičnim imenom posveča malo prostora, niti ne eno stran, ampak zgolj eno samo poglavje;⁵² pravila za slovenjenje antičnih imen, ki so pravzaprav zelo okrajšan povzetek pravil iz Breznikove *Slovenske slovnice za srednje šole*, ki je izšla l. 1916, sta pisca strnila v štiri točke:

3. Staroklasična (grška in latinska) imena pišemo v slov. obliki, sklanjamo pa jih po osnovi, ki jo imajo v grškem ali latinskem jeziku.
 - a) Če imajo v vseh sklonih isto osnovo, jih sklanjamo po zgledu slov. osnov, n. pr. *Troja, Troje, Troji* itd.; *Atene, Aten, Atenam; Tebe, Teb, Tebam; Delfi, Delfov, Delfom; Levktra, Levkter, Levktrom* (množinska imena).
 - b) Če imajo v odvisnih sklonih drugačno osnovo kot v imenovalniku, pridržimo tujo osnovo, n. pr. *Stiks*, rod. *Stiga; Lahes, Laheta; Ksenofon, Ksenofonta; Ajas, Ajanta; Herakles, Herakleja; Ares, Areja; Tetis, Tetide; Laokoon, Laokoonta*; latinska imena: *Cicero, Cicerona; Kato, Katona; Ceres, Cerere; Juno, Junóné; Mecenas, Mecenata*; dalje: *Sapfo*, rod. *Sapfe*, prid. *Sapfin*, -ina, -ino; *Alekto*, rod. *Alekte; Leto*, rod. *Lete*.
 - V imenovalniku ednine so bolj znana imena tuje končnice odpahnila, n. pr. *Homer* (gr. Homeros), *Livij* (lat. Livius), *Ovid* (lat. Ovidius), *Sokrat* (gr. Sokrates), *Orest* (gr. Orestes), *Herodot* (gr. Herodotos) itd.

51 Hriberšek, *Klasični jeziki v slovenskem šolstvu*, 284–285.

52 Breznik–Ramovš, *Slovenski pravopis*, 13 (§ 17).

Anton Breznik, *Slovenska slovnica za srednje šole* (1934)

Precej več pozornosti je v poglavju *Tuja lastna imena* v 4. izdaji svoje *Slovenske slovnice za srednje šole* iz l. 1934 namenil Anton Breznik;⁵³ v primerjavi s pravili iz *Slovenske slovnice za srednje šole* iz l. 1916 so pravila, ki jim namenja tri paragrafe (§ 180–182), nekoliko poenostavljena, a tudi jasneje postavljena:

Pravopisne posebnosti uravnavamo po rabi našega jezika. Za grške in latinske glasnike **ch, c, ph, qu, rh, th, z, y, au, ai, oi, eu, ui** itd. pišemo **h, k, f, kv, r, t, ks, i, av, aj, oj, ev, uj** itd. Soglasnikov ne podvajamo
 § 181 Tuje končnice **-ia, -ea** itd. privzemajo slovensko obliko **-ija, -eja** itd.
 § 182. Glede sklanje veljajo pravila:

V imen. edn. se rabi navadno tuja končnica (izvzemši § 181.), in sicer pri latinskih latinska, pri grških navadno grška; odvisne sklonne tvorimo tako, da pridevamo na tujo osnovo slovenska sklonila.

- a) Moška in ženska imena na **-a** ohranijo svojo končnico, n. pr. Hera, Kasandra; Cina, Agripa.
- b) Ženska grška imena na **-e** imajo v slovenščini **-a**, n. pr. Nioba (grško Niobe), Antigona, Afrodita itd.
- c) Grška ženska imena na **-o** ohranijo v imenovalniku edn. to končnico, v ostalih sklonih se tvorijo od grške osnove, tedaj: Alekto, rod. Alektoje; Ino, rod. Inoje; Leto, rod. Letoje; Kloto, rod. Klotoje itd.
- č) Imena na **-as, -ias**, dalje na **-os, -om** (lat. **-us, -um**) ter moška imena na **-es**, ki nimajo v rodilniku podaljška, navadno ohranijo tujo končnico, n. pr. Pitagoras, rod. Pitagora; Delos, rod. Dela; Ilion, rod. Ilija; Alkinoos, rod. Alkinoja; Demostenes, rod. Demostena; Orestes, rod. Oresta. Te končnice se smejo odpahovati v edninskem imenovalniku, n. pr. Pitagora, Ajshil, Demosten itd. Če tuje končnice odpahujemo, se morajo novo nastale končnice ravnati po slovenskih glasovnih pravilih, tedaj: Istem, Lemen, Patrokel, Menelaj; Kalija; Fabij, Ovidij, Vergilij itd. Pri manj znanih in kratkih imenih te rabe ni priporočati.
- d) Lastna imena, ki dobivajo v odvisnih sklonih podaljšek, ali pa preminjajo svojo končnico, obdrže v imenovalniku povsod tujo (grško, latinsko) obliko; v odvisnih sklonih pridevamo sklonilo na tujo osnovo, npr. Stiks, rod. Stiga; Pelops, Pelopa; Palas, Palade; Paris, Parida; Eros, Erota; Ksenofon, Ksenofonta; Kreon, Kreonta; Ajas, Ajanta; Tirins, Tirinta; Herakles, Herakleja; Sofokles, Sofokleja; Ahilevs, Ahileja; Ares, Areja; Tetis, Tetide; Artemis, Artemide; Anakreon, Anakreonta; Laokoon, Laokoonta; Agenor,

53 Breznik, *Slovenska slovnica za srednje šole*, 86–87 (§ 180–182).

Agenorja; Minos, Minoja; latinska imena: Cicero, Ciceróna; Kato, Katóna; Ceres, Cerere; Mars, Marta; Juno, Júnóne; Mecenas, Mecenata itd.

Množinska lastna imena se tudi v slovenščini rabijo v množini, n. pr. Atene, Aten, Atenam; Tebe, Teb; Delfi, Delfov, Delfom; srednji samostalniki: Levktra, Levkter, Levktrom...

Stanko Bunc, *Pregled slovnice slovenskega knjižnega jezika* (1940)

Kratek povzetek pravil in primerov najdemo tudi v *Pregledu slovnice slovenskega knjižnega jezika* Stanka Bunca iz l. 1940 pod naslovom *Sklanjanje tujih imen*.⁵⁴ Bunc je pravila za slovenjenje antičnih imen poenostavljeno zajel v pet točk:

1. Staroklasična imena sklanjamo tako, da obdržimo tujo osnovo in nanjo privedemo slovenske končnice.
 - a) Če imajo v vseh sklonih isto osnovo, jih sklanjamo po zgledu slov. primerov: Troja, Atika po lipa; Seneka, Numa po sluga; Atene, Tebe po vile; Delfi po otrobi; Levktra po vrata.
 - b) Če imajo v odvisnih sklonih drugačno osnovo kot v imenovalniku, pridržimo tujo osnovo. Ohranimo jo zlasti pri manj znanih imenih in v znanstvenih spisih: Dido, Klio, Mars, Paris, Stiks, Zevs, Atos.
Pri splošno znanih prilagodimo imenovalnik osnovi:
 - c) Odpahnemo tuje končnice (*s, as, es, os, us, eus, ius, on, um*): Leonida, Sokrat, Enej, Edip, Pont, Ahil, Ovid in Ovidij, Ilij. Prim. še: Pitagora, Periklej, Temistoklej, Sofoklej, Odisej, Demosten, Ahil, Orest, Ezop, Filip, Aleksander, Pindar, Nikodem, Homer, Olimp, Hanibal, Brut, Antonij, Avgust, Horac, Vergil, Gaj.
 - d) Pridržimo osnovo odvisnih sklonov: Apolon, Platon, Neron, Ciceron, Katon, Junona, Cerera, Artemida itd.
Na ta način v imenovalniku izenačena imena se sklanjajo po domačih zgledih istega spola: Sokrat, Enej po rak, kraj; Leonida po sluga; Junona po lipa itd.

⁵⁴ Bunc, *Pregled slovnice slovenskega knjižnega jezika*, 40–41.

Slovenski pravopis 1950

Podobno skop kot Breznik–Ramovšev *Slovenski pravopis* je tudi *Slovenski pravopis*, ki ga je l. 1950 izdala SAZU in ga posvetila spominu Otona Župančiča. Avtorja sta v poglavju *O tujih lastnih imenih. O pisavi in rabi tujk* v enem samem paragrafu zajela celotno problematiko slovenjenja antičnih (staroklasičnih) imen; kot primere sta uporabila najbolj znana imena grške in rimske antike, kar še dodatno prispeva k nazornosti in uporabnosti pravil (tu povzeta prirejeno in okrajšano):⁵⁵

3. Staroklasična (grška in latinska) imena pišemo v slovenski obliki, sklanjamo pa jih po osnovi v grškem ali latinskem jeziku.

Pri tem so se uveljavila naslednja pravila:

- a) če imajo v vseh sklonih isto osnovo kakor v imenovalniku, jih sklanjamo po zgledu slovenskih primerov: *Korint -a -u, korintski -a -o; Troja -e -i, trojanski -a -o; Tebe Teb -am, tebanski -a -o; Delfi -fov -óm, delfski -a -o; Antigona -e -i, Antigonin -a -o; Levktra -ter -trom s mn., levktrski;*
- b) če imajo v odvisnih sklonih drugačno osnovo kakor v imenovalniku, pridržimo v odvisnih sklonih tujo osnovo: *Ksénofon -onta, Ksénofontov -a -o; Ajas Ajanta -u, Ajantov -a -o; Káto Kátona -u, Kátonov -a -o; Sapfo Sapfe -i, Sapfin -a -oitd.;*
- c) pri splošno znanih imenih odpahujemo tuja obrazila tudi v imenovalniku: *Ahil* (lat. Achilles, gr. Achilleus) *Ahila -u, Ahilov -a -o; Odiséj* (gr. Odysseus) *-éja -u, Odiséjev -a -o; Sôkrat* (gr. Sokrátēs) *-a -u, Sôkratov -a -o; Leónida* (gr. Leonídas) *-de in -da, Leônidov -a -o; Horác -a ali Horácij -a* (lat. Horatius) ...

Pri nekaterih imenih rabimo v imenovalniku tujo ali domačo osnovo in obrazilo: *Ártemis* ali *Artémida, Pálas* ali *Pálada, Vénus* ali *Venera -e -rin, Cicero* ali *Ciceron -a -onov, Pêrikles* ali *Périklej, Evripides* ali *Evripid -ida Evripidov -a -o, Tácit* ali *Tácitus Tácita Tácitov -a -o* itd.

Pri imenih, ki se rabijo redko ali samo strokovno, ostane imenovalnik v izvirni obliki: *Perdikas* (gr. Perdíkkas) *-ke in -ka, Perdikov -a -o; Láhes Lahéta -u, Lahétov -a -o; Anáksarhos -ha, Anáksarhov a -o; Anaksimenes -na* itd.

Moška imena na *-a* sklanjamo kakor slov. moška imena na *-a* *Matija, Luka: Numa -e ali -a, -i ali -u, Númov -a -o; Leónida -e ali -a, -i ali -u, Leônidov -a -o* itd.

⁵⁵ Ramovš et al., *Slovenski pravopis*, 24 (§ 31).

Bajec-Kolarič-Rupel, *Slovenska slovnica* (1956)

Enako velja tudi za Bajec-Kolarič-Ruplovo *Slovensko slovnico*, izšlo l. 1956, ki sklanjanje antičnih imen pod naslovom *Sklanjatev staroklasičnih imen* povzame v tri kratke točke:⁵⁶

Sklanjatev staroklasičnih imen. – Zanje veljajo tale pravila:

1. Če imajo v vseh sklonih isto osnovo, jih sklanjamo po naše: *Korint, Korinta; Tebe, Teb; Delfi, Delfov; Troja, Troje; Levktra* (mn.), *Levkter, Levktrom*.
2. Če imajo v odvisnih sklonih drugačno osnovo kakor v imenovalniku, pridržimo v odvisnih sklonih tujo osnovo: *Ksenofon, Ksenofonta; Anakreon, Anakreonta; Kato, Katona; Ajas, Ajanta*.
3. Pri splošno znanih imenih odpahujemo tuja obrazila tudi v imenovalniku: *Ahil, Ahila* (gr. *Achilleus*, lat. *Achilles*); *Odisej, Odiseja* (gr. *Odysseus*); *Sokrat, Sokrata* (gr. *Sokrates*); *Horac, Horaca* ali *Horacij, Horacija* (lat. *Horatius*); *Ovid, Ovida* ali *Ovidij, Ovidija* (lat. *Ovidius*); *Vergil, Vergila* ali *Vergilij, Vergilija* (lat. *Vergilius*).
Pomni. Pri nekaterih imenih smemo rabiti v imenovalniku tujo ali domačo osnovo in obrazilo: *Artemis* ali *Artemida, Artemide*; *Venus* ali *Venera, Venere*; *Cicero* ali *Ciceron, Cicerona*; *Temistokles* ali *Temistoklej, Temistokleja*; *Evripides* ali *Evripid, Evripida*; *Tacitus* ali *Tacit, Tacita*.

Slovenski pravopis 1962

Precej več prostora je tej tematiki posvečeno v *Pravopisu* iz l. 1962 pod naslovom *Tuja lastna imena. O pisavi in rabi tujk*, ki ga je izdala SAZU. Dovolim si sicer hipotetično, a zelo verjetno domnevo, da je vprašanje slovenjenja antičnih imen natančneje razdelano po zaslugi Antona Sovreta, ki je bil član uredniškega odbora. Pravila za slovenjenje in sklanjanje lastnih imen so razdeljena posebej na grška in latinska (tu podana v okrajšani in prirejeni obliki):⁵⁷

1. Za sklanjatev grških lastnih imen veljajo v slovenščini tale pravila
Imenovalnik ednine ima načeloma izvorno obliko: *Menon, Mentor, Nausikaa, Nemea, Asteropeia, Kloto, Kronos, Aristoteles, Gorgias* ... Le imena na *-andros* privzemajo rajši latinsko končnico *-ander -dra*: *Aléksandros – Aleksánder, Lisandros – Lisánder*.
Splošno znana imena imajo v nominativu poleg izvorne lahko tudi domačo obliko: *Homeros* in *Homer, Herodotos* in *Herodot, Ahiles* in

⁵⁶ Bajec, Kolarič, Rupel, *Slovenska slovnica*, 107.

⁵⁷ Bajec et al., *Slovenski pravopis*, 59–62 (§ 64).

Ahil, Odiseus in Odisej, Euripides in Evripid ...

Odvisni skloni pritikajo obrazila ali imenovalniku ali izvirni osnovi ali obema.

2. Imenovalniku pritikajo obrazila:
 - a) imena na *-on (-onos)* in *-ôr*: *Solon -a, Solonov; Platon -óna, Platonov; Nestor -ja, Nestorjev;*
 - b) eno- in dvožložna imena na *-os (-ios)* in *-es*: *Kos -a, koški, Košan; Rodos -a, rodoški, Rodošan; Kirov -a (tudi Kira), Kirov; Lahes -a, Lahesov; Hermes -a, Hermesov; Ares -a, Aresov;*
 - c) imena na *-ks* in *-ps*: *Stiks -a, stiksovski; Antraks -a, Antraksov; Pelops -a, Pelopsov.*
3. Osnovi pritikajo obrazila:
 - a) tri- in večžložna imena na *-os (-aos, -ios)* in imena na *-es*: *Ténédos -da, tenedski, Tenedčan; Sisifos -fa, Sísifov; Eusebios -ia, Eusebiov in Evzebijev; Dareios -ia, Dareiovin Darejev; Menelaos -aa, Menelaov in Menelajev; Ahiles -la, Ahilov; Temistokles -la, Temistoklov; Sofokles -la, Sofoklov; Damokles -la, Damoklov; Sokrates -ta, Sokratov; Demo stene s -na, Demostenov; Pilades -da, Píladov; Euripides -da, Evripidov; Tukidides -da, Tukididov; Aristoteles -la, Aristotelov, aristotelski;*
 - b) moška imena na *-as (-ias)*: *Leonidas -da in -de, Leonidov; Epaminondas -da in -de, Epaminondov; Gorgias -ia in -ie, Gorgiovin; Augias -ia in -ie, Augiovin in Avgijev;*
 - c) moška imena na *-eos* in *-eus*: *Sositeos -ea, Sosíteov; Peleus -ea, Peleov; Orfeus -ea, Orfeov in Orfejev; Prometheus -ea, Prometeov in Prometejev, prometejski;*
 - č) moška imena na *-ôn (-ontos)*: *Ksenofon -ta, Ksenofontov; Anakreon -ta, Anakreontov; Aheron -ta, aherontski;*
 - d) ženska imena na *-o*: *Argo -ge, Argin; Klio -ie, Kliin; Leto -te, Letin; Erato -te, Eratin; Sapfo -fe, Sappin;*
 - e) krajevna imena na *-ôn* (v grščini srednjega, v slovenščini moškega spola): *Falêron -ra, falêrski; Tiason -sa, tiaški; Téanon -ana, teanski; Sunion -ia, sunijski; Tragurion -ia, tragurski; Pitaion -ia, pitajski.*
 Pomni. Imena, ki imajo poleg izvirne oblike v nominativu tudi poslovenjeno dvojnico, delajo pridevnike navadno iz domače oblike, zato: *Gorgias -iov, Peleus -eov, vendar Orfeus – Orfej Orfejev, Augias – Avgija Avgijev, Prometheus – Prométej Prometejev, Eukleides – Evklid Evklidov.*
4. Imenovalniku ali osnovi pritikajo obrazila nekatera moška imena na *-as* in *-us*: *Damas -a in Damanta, Damasov in Damantov; Aias -a in Aianta, Aiasov in Aiantov; Flius -a in Fliúnta, fliúntski; Ramnus -a in Ramnúnta, ramnúntski.*

5. Pri ženskih imenih na *-is* rabimo v imenovalniku tujo in domačo obliko: *Akropolis -le* ali *Akropola -le*, *akropolski*; *Artemis* in *Artemida -de*, *Artemidin*; *Alkestis* in *Alkestida -de*, *Alkestidin*; *Aulis* in *Avlida -de*, *avliški*; *Tauris* in *Tavrída -de*, *tavriški*; *Salamis* in *Salamína -ne*, *salamínski*; *Eleusis -sína* in *Elevzína -ne*, *elevzinski*; *Palas* in *Pálada -de*, *Paladin*.

Ženska osebna imena na *-ia* (*-aia*, *-eia*, *-oia*) ohranijo v imenovalniku izvirno obrazilo: *Artemisia -ie*, *Artemisiin*; *Talía -ie*, *Talín*; *Astraia -ie*, *Astraiin*; *Maia -ie*, *Maiin*; *Medeia -ie*, *Medeiin*; *Periboia -ie*, *Periboiiin*. Nekatera teh imen so se tako udomačila, da jim lahko dajemo slovensko obrazilo: *Talija -jin*, *Maja -jin*, *Medeja -jin*.

6. Zemljepisna imena na *-ia*, *-aia*, *-eia*, *-oia* zamenjujejo izvirno obrazilo za slovensko *-ija*, *-aja*, *-eja*, *-oja*: *Ambrakija -je*, *ambrakijski*; *Aleksandrija -je*, *aleksandrijski*, *aleksandrinski* ...
7. Ženska imena na *-e* imajo v slovenskem nominativu ali tuje ali domače obrazilo: *Kaliope* in *Kaliopa -pe*, *Kaliopin*; *Sémele* in *Semela -le*, *Semelin* ... pač pa samo *Atena -ne*, *Atenin*, *Nike Nike*, *Nikin*, *Ate*, *Ate*, *Atin*.
8. Pluralia tantum: *Delfi -fov*, *delfski*; *Tebe Teb*, *tebanski*, *Tebanec*; *Atene -en*, *atenski*, *Atenec*; *Ekbatana -tan*, *ekbatanski*; *Leuktra -ter*, *leuktrski*.
9. Za sklanjatev novogrških imen veljajo tale pravila: Imenovalnik ednine ima pri vseh izvorno obrazilo, odvisne sklonne pa delamo tako, da obrazila pritikamo ali imenovalniku ali osnovi. Ženska imena, znana iz starogrščine, pišemo in izgovarjamo po pravilih za starogrščino: *Sparta -te*, *Kreta -te*, *Leto -te*, *Atene Aten*.
10. Za sklanjatev rimskih lastnih imen velja v splošnem pravilo, da imenovalnik obdrži izvorno končnico. Le splošno znana imena na *-us* in *-ius* imajo poleg izvorne lahko tudi domačo obliko, na primer: *Tibulus* in *Tibúl*, *Katulus* in *Katul*, *Tacitus* in *Tacit*, *Merkurius* in *Merkurij* in *Merkur* ... Imena na *-ianus* privzemajo poleg izvirnega obrazila lahko tudi podomačeno končnico *-iján*: *Hadrianus* in *Hadriján*, *Tertulianus* in *Tertuliján*...

Odvisni skloni pritikajo obrazila ali imenovalniku – teh je bolj malo – ali izvornikovi osnovi.

Imenovalniku pritikajo obrazila imena na *-al*, *-ar*, *-or*, *-ur*: *Hanibal Hanibala*, *Hanibalov*; *Salinator -ja*, *Salinatorjev*; *Tibur*.

Osnovi pritikajo obrazila:

- a) moška imena na *-us*: *Aulus -la*, *Aulov*; *Plautus -ta*, *Plautov*; *Katulus -la*, *Katulov* ...
- b) moška imena na *-ius* in *-eius*: *Vergilius -ia* in *Vergilij -a* in *Vergil -a*, *Vergilijev* in *Vergilov*; *Ovidius -ia* in *Ovidij -a* in *Ovid -a*, *Ovidijev* in *Ovidov*...;
- c) moška imena na *-o* (*-io*): *Cicero -óna*, *-onov*, *ciceronski*, *ciceronijanski*, *ciceronijanec*, *ciceronianizem*; *Kato -óna*, *-onov* ...;

- č) moška imena na *-a*: *Agrikola -la* in *-le*, *Agrikolov*; *Seneka -ka* in *-ke*, *Senekov ...*;
- d) moška imena na *-is*: *Martialis -la* in *Marciál -a*, *Marcialov*; za reko *Tiberis* se je v slovenščini udomačila ženska oblika *Tibera -re*;
- e) ženska osebna imena na *-ia*: *Livia -ie*, *Liviin ...* Nekatera ženska imena na *-ia* so se udomačila, tako da morejo poleg izvirne oblike imeti tudi slovensko: *Livija Livijin ...*
- f) ženska zemljepisna imena: *Petovija*, *petovijski*; *Ostija*, *ostijski*; *Sicilija*, *sicilski ...*;
- g) imena mest in pokrajin srednjega spola: *Tarentum -ta* in *Tarent -a*, *tarentski*, *tarentinski*; *Mediolanum -na*, *mediolanski*; *Latium -tia* in *Lacij -a*, *lacijski*, *latinski*.

Nekatera ženska imena imajo poleg krajšega izvirnega tudi daljši domači nominativ; sklanja se samo ta: *Juno* in *Junona -ne*, *Junonin*, *junonski*; *Ceres* in *Cerera -re*, *Cererin*; *Venus* in *Venera -re*, *Venerin*; *Kartago* in *Kartagina -ne*, *kartaginski* in *kartažanski*. Pluralia tantum: *Fésule -sul*, *fesulski*; *Kane Kan*, *kanski*; *Leontini -nov*, *leontinski*. Bog vojne je *Mars -rta*, *Martovo polje*.

Bronislava Aubelj, *Antična imena po slovensko* (1997)

Priročnik Bronislave Aubelj *Antična imena po slovensko* je prvi res kompleksen poskus ureditve antičnih imen in prvi poskus celovite sinteze pravil za slovenjenje antičnih imen in praktičnih primerov. Avtorica se je v obsežnem uvodu dotaknila večine perečih vprašanj s tega področja (kratek zgodovinski oris, pravila za prečrkovanje, končnice in njihovo prevzemanje, spol, množinska imena, imena prebivalcev, negrška in nelatinska imena, grška imena v latinščini, naslovi del, vprašanje velike in male začetnice, naglas, sklanjatev, navodila za uporabo slovarja), nato je na več kot 250 straneh v vzorčnem priročnem slovarju zbrala več tisoč primerov, pri čemer je izhajala iz poslovenjenih oblik, na koncu pa je dodala še obrnjeni slovar.⁵⁸ Priročnik sicer ne prinaša vseh rešitev in nekaj vprašanj ostaja še nedorečenih, vendar gre nedvomno za najmerodajnejši in teoretično najbolj dodelan pripomoček za slovenjenje antičnih imen, ki je tudi najbolj uporabljan med filologi.

Ne smemo pozabiti tudi številnih imenskih seznamov v prevodih del iz obeh klasičnih jezikov ter uvodnih prevajalskih pojasnil k prevodom (tudi glede imen), ki so v delih prevajalcev mlajše generacije postali stalnica.

⁵⁸ Aubelj, *Antična imena po slovensko*, V–XXI.

Slovenski pravopis 2001 (SP 2001)

Če analiziramo pravila za slovenjenje antičnih imen in primere v SP 2001,⁵⁹ lahko ugotovimo, da pravopis ne postavlja natančnih normativnih pravil za slovenjenje in to je, če ocenjujemo z vidika filologije, njegova pomanjkljivost. Tak pristop lahko razumemo: avtorji pravil in slovarja so pogosto upoštevali tradicijo in so se pri izbiri opirali na ustaljeno rabo, ki je bila pogoj za vključitev imena ali oblike, zato je znotraj posameznih skupin imen tudi nekaj nehomogenosti. Kot bodo pokazali obravnavani primeri, so pri slovenjenju antičnih imen mestoma vidna nihanja. Čeprav kot primere večinoma navaja znana imena iz antičnega sveta, v nekaj najdemo tudi manj znane primere. Pri nekaterih skupinah imen je primerov premalo že za predstavitev osnovnih vzorcev slovenjenja; v posebnosti in odstopanja se SP 2001 zaradi svoje kompleksnosti ne spušča. Nekaj je napak pri naglaševanju; tudi tu se navadno izkaže, da gre za vpliv tradicije in ustaljeno rabo. Skratka: SP 2001 prvenstveno ugotavlja obstoječe stanje ter ponuja nekaj vzporednih rešitev in ne postavlja dokončnih normativnih pravil. V nadaljevanju je podana analiza izbranih primerov iz SP 2001. Od več kot 20 obravnavanih skupin imen je predstavljenih nekaj primerov in ugotovitev, ki so mestoma dopolnjeni tudi s predlogi; ti so – ob upoštevanju dejstva, da gre za oblike, ki izhajajo iz ustaljene rabe in tradicije – navedeni zgolj kot sugestije v želji po poenotenju pravil in primerov.

1. Latinska imena moškega spola na *-ius* ali *-eius*
 - a) Pri latinskih imenih moškega spola na *-ius* ali *-eius*, ki jih danes slovenimo dosledno s končnicama *-ij* in *-ej*, so se kot rezultat nemškega vpliva v 1. polovici 19. stoletja uveljavile tudi okrajšane oblike: Horac nam. Horacij, Ovid nam. Ovidij, Properc nam. Propercij, Terenc nam. Terencij, Lukrec nam. Lukrecij ...
 - b) Pri nekaterih geselskih iztočnicah najdemo dvojnice (tj. okrajšane in neokrajšane oblike), npr. Horác – Horácij; Ovíd – Ovídij; Lukréc – Lukrécij, vendar ne vedno, npr. samo Propêrcij, Teréncij, Salústij, Prudéncij (ne tudi Propêrc, Terénc, Salúst, Prudénc) ...
 - c) Izbira oblike, ki velja za bolj običajno, ni vedno dosledna. Tako na primer iztočnici »Horác« SP 2001 uporabnika napoti na neokrajšano dvojnico »Horácij« kot bolj običajno, drugače pa pri iztočnici »Ovídij« uporabnika napoti na okrajšano dvojnico »Ovíd«. Pri imenu Antónij -a *m* ni napotila na geslo Antón, najbrž zato, da razlikuje med prvo obliko kot imenom znanega rimskega državnika in drugo obliko kot pogostim osebnim imenom.

⁵⁹ Za pravila glede slovenjenja gl. Pravila, Toporišič et al., *Slovenski pravopis*, § 170–175, 210, 766–770, 785, 957–963, 980–988, 1006, 1013–1019.

- d) Na to, ali je geselska iztočnica okrajšana ali neokrajšana oblika latinskega imena, so tvorjeni tudi izimenski pridevniki, npr.: Horácij -a *m* → Horácijev -a -o in Horác -a *m* → Horáček -a -o; Lukrécij -a *m* → Lukrécijev -a -o in Lukréc -a *m* → Lukrécček -a -o ... Toda: Propêcij -a *m* → Propêcijev -a -o (ne tudi Propêc -a *m* → Propêček -a -o); Ovídij -a *m* → Ovídijev -a -o (ne tudi Ovídov -a -o« iz Ovíd -a *m*); Salústij -a *m* → Salústijev -a -o (ne tudi Salúst -a *m* → Salústov -a -o); Teréncij -a *m* → Teréncijev -a -o (ne tudi Terénc -a *m* → Teréncček -a -o) itd.
- č) Včasih je pri iztočnicah navedena tudi manj običajna oblika s končnico *-ius*, npr. Aétij → tudi Aétius; Horácij → tudi Horácius; Ovídij → tudi Ovídius; Pompêj → tudi Pompêius; Salústij → tudi Salústius; Teréncij → tudi Teréncius. Toda samo Antónij; Lívij; Lukrécij; Prudéncij; Boétij idr.
- e) Pri nekaterih imenih (gre za imena, katerih raba je ustaljena in že globoko zakoreninjena) kot relevantni obliki navaja obe obliki, neokrajšano in okrajšano, npr. Ambrózij -a *m* (milanski nadškof) in Ambróž (osebno ime), enako tudi pri izimenskih pridevnikih, izpeljanih iz njiju (Ambrózijev -a -o; Ambróžev -a -o).
2. Moška imena z osnovo na nosnik in jezičnik
- a) Primerov je v SP 2001 precej: Apólón -a *m*; Háron -a *m*; Nêron -a *m*; Pergamón -a *m*; Pigmálion -a *m*; Píron -a *m*; Pláton -a *m*; Plúton¹ -a *m*; Oríon¹ -a *m*; Pozêjdon -a *m*; Sídon -a *m*; Sólon -a *m*; Trítón -a *m*...
- b) Enaka načela za slovenjenje veljajo tudi za grška imena srednjega spola o-deklinacije, npr. Pánteon -a *m* (Πάνθεον)...
- c) Glede naglasa pri teh imenih lahko izpostavimo tri primere:
- pri imenu Sidon je glede na dve različici v grščini (Σιδών, *rod.* Σιδῶνος in Σιδόνος) naglas lahko Sídon ali Sidón;
 - naglas pri krajevnem imenu »Pergamón -a *m*« je napačen; pravilno bi bilo »Pêrgamon -a *m*«;
 - ime grškega mitološkega lovca Oriona (Oríon¹ -a *m*) je naglašeno pravilno; glede na to, da je ozvezdje Orion imenovano po njem, ni razloga, da bi moralo biti ozvezdje naglašeno drugače, tako kot predlaga SP 2001: Orión² -a *m*.
3. Grška moška imena na *-as* in *-ias*
- a) Teh imen je v SP 2001 precej, vendar je skupina zaradi tradicije in ustaljene rabe nekoliko nehomogena: Anakságora -e *m*; Pitágora -e *m*; Protágora -e *m*; Epaminóndas -da *m*; Leoníd -a *m*; Ávgij -a *m*...
- b) Pri odločitvi glede sklanjatve SP 2001 dopušča variantnost, npr. Anakságora -e in Anakságora -a *m*; Pitágora -e in Pitágora -a *m*; Protágora -e in Protágora -a *m*; toda: Leoníd -a *m*; Górgij -a *m*.
- c) Starejši slovenski pravopisi pri teh imenih predlagajo izpuščanje končnega *s*; to pravilo se ni povsem uveljavilo in pristopi pri slovenjenju (Gorgias ali Gorgija) so različni, tudi znotraj filoloških vrst. SP 2001

poleg oblik brez končnega *s* ponuja tudi oblike s končnim *s* (npr. Pitágora -e in Pitágora -a *m* → tudi Pitágoras; Protágora -e in Protágora -a *m* → tudi Protágoras; Górgij -a *m* → tudi Górgias; Leoníd -a *m* → tudi Leonídas), vendar ne vedno (npr. Anakságora -e in Anakságora -a *m*, ne pa tudi Anakságoras). Toda obrnjeno: Epaminóndas -da *m* (oblika s končnim *s*), ne pa tudi Epaminónða -e in Epaminónða -a, *m*.

- č) Oblike pridevnikov »Anakságorin -a -o«, »Pitágorin -a -o« in »Protágorin -a -o« SP 2001 označuje kot prepovedane (•).
- d) Nekateri poslovenjene oblike tega tipa se opirajo na tradicijo in ustaljeno rabo in zato izstopajo iz običajnega vzorca, npr.:
- Górgij -a *m* → tudi Górgias (predlog: Górgija -e in Górgija -a *m*, tudi Górgias);
 - Leoníd -a *m* → tudi Leonídas (predlog: Leonída -e in Leonída -a *m*, tudi Leonídas);
 - Ávgij -a *m* (predlog: Ávgija -e in Ávgija -a *m*, tudi Ávgias).
- e) V dveh primerih sta imeni prevzeti iz latinske tradicije (ne direktno iz grščine), in sta se kot taki prenašali naprej in tradicionalno uveljavili v rabi:
- Epaminóndas -da *m* → iz gr. Ἐπαμεινώνδας; predlog za geselsko iztočnico: »Epamejnónða -de in Epamejnónða -da *m*, tudi Epamejnónδας«;
 - Ávgij -a *m* → iz gr. Ἀυγέας, Ἀυγείας; predlog za geselsko iztočnico: α) »Ávgea -e in Ávgea -a *m*, tudi Ávgeas« ali β) »Avgêja -e in Avgêja -a *m*, tudi Avgêjas«.
- f) Pri imenu »Leoníd -a *m*, tudi Leonídas« je tradicionalno prevzet, a napačen naglas; pravilno bi bilo »Leónida« ali »Leónidas«.

4. Imena tipa »Sofoklej«, »Periklej«, »Heraklej«

- a) Gre za imena, ki v grščini spadajo med sigmatne osnove in se v imenovalniku končujejo na -κλης /-kles/ oz. -κλῆς /-klês/. V SP 2001 jih najdemo kot geselske iztočnice, ki se končujejo na -ej; s tem SP 2001 ohranja način slovenjenja, ki je tradicionalno uveljavljen že od 19. stoletja: Dámoklej -a *m*; Hêraklej -a *m*; Pêriklej -a *m*; Poliklêj -a *m*; Sófoklej -a *m*; Temístoklej -a *m*... V filološki stroki in njej sorodnih strokah in disciplinah je uveljavljena uporaba oblik »Damokles«, »Herakles«, »Perikles«, »Polikles«, »Sofokles«, »Temistokles« (rod. »Damokla«, »Herakla«, »Perikla«, »Sofokla«, »Temistokla«), ki so v pravopisu navedene kot možne dvojnice (Dámoklej → tudi Dámokles; Hêraklej → tudi Hêrakles; Sófoklej → tudi Sófokles; Temístoklej → tudi Temístokles ...), vendar ne vedno; tako npr. najdemo samo Pêriklej -a *m* (brez Pêrikles -a) in samo Poliklêj -a *m* (brez potencialne različice Poliklês).
- b) Iztočnica Poliklêj -a *m* (gr. Πολυκλῆς) je edina, kjer avtor pri poslovenjeni obliki ohranja izvorno grški naglas na zadnjem zlogu;

v vseh drugih primerih je upoštevan latinski naglas. Sicer pa so vsa imena te skupine, ki so vključena v SP 2001, v grškem izvirniku brez izjeme naglašena na koncu.

- c) Na povedano se navezuje tudi vprašanje tvorbe izimenskih pridevnikov. Pri oblikah na *-ej* se iz njih tvorjeni pridevniki glasijo »Dámoklejev -a -o«, »Sófoklejev -a -o«, »Hêraktejev -a -o«, »Pêriklejev -a -o«, »Temístoklejev -a -o«, vendar jih ne najdemo pri vseh imenih te skupine (npr. pri iztočnici Poliklêj -a *m* ...). Če kot iztočnice upoštevamo v filološki stroki uveljavljene različice, ki se končajo na *-es*, bi se oblike pridevnikov glasile »Dámoklov«, »Hêraklov«, »Pêriklov«, »Póliklov« »Sófoklov«, »Temístoklov« ...

5. Imena tipa »Odisêj«, »Pelêj«, »Prometêj«

Gre za imena, ki v grščini spadajo med samoglasniške osnove (osnove na dvoglasnik) in so tvorjena s starim, še predgrškim obrazilom *-εύς*, s katerim so tvorjena številna imena moških oseb in samostalniki, ki izražajo delujočo osebo: Ántej -a *m*; Egêj -a *m*; Mórfej -a *m*; Odisêj -a *m*; Órfej -a *m*; Pelêj -a *m*; Perzêj -a *m*; Pirêj -a *m*; Prometêj -a *m*; Prótej -a *m* ... Nekaj lastnosti v SP 2001 najdenih oblik:

- a) Pri nekaterih od teh iztočnic SP 2001 navaja tudi različice s končnico *-eus*, npr. Odisêj → tudi Odíseus, Prometêj → tudi Prometéus, Órfej → tudi Órfeus, Prótej → tudi Próteus. Toda samo Egêj, Pelêj, Ántej, Mórfej, Perzêj, Pirêj.
- b) Glede na izvorno obliko bi moral biti pri vseh iztočnicah naglas na koncu (*-êj*), vendar najdemo tudi naglase na predzadnjem zlogu: Ántej -a *m*; Mórfej -a *m*; Órfej -a *m*; Prótej -a *m*. Verjetno gre za vpliv latinskih oblik, pri imenu Prótej pa morda tudi za vpliv strokovnega izraza *próteus* (človeška ribica).
- c) Pri iztočnici Ántej -a *m* ostaja odprto vprašanje, za katero mitološko osebo sploh gre, kajti vse mitološke osebe in živali s tem imenom (Ἄντρεύς) so precej neznane in jih najdemo v besedilih zelo redko. Mogoče pa je, da gre za mitološkega velikana Antaja (Ἄντῆϊός /*Antaios*/), s katerim se je spopadel Herakles; v tem primeru bi moral biti naglas Antáj.
- č) V to skupino spada tudi geselska iztočnica »Pirêj -a *m*«. Oblika, ki je bila enako kot v starejših pravopise sprejeta tudi v SP 2001, se je v slovenščini uveljavila pod vplivom latinščine (*Piraeus*) in nove grščine (*Peiraiás*, Πειραιάς). Če bi se slovenska iztočnica dosledno ravnala po grškemu izvirniku (Πειραιεύς), bi se morala v slovenščini glasiti »Pejrajêj«.
- d) Posebnost te skupine je ime »Ahíl -a *m*«, za katerega SP 2001 navaja tudi različico »Ahíles« (povzeto po latinski obliki *Achilles*). Oblika se je uveljavila že v prvih slovenskih prevodih Homerja, ohranjena pa je tudi v standardnem, Sovretovem prevodu (gl. npr. prvi verz

Iliade: »Pesem, boginje, zapoj o jezi Pelida Ahila ...«).⁶⁰ Njegovo izvirno grško ime je Ἀχιλλεύς /*Akhilleús*/; in če Πηλεός /*Peleús*/ slovenimo »Pelêj«, Ὀδυσσεύς /*Odysseús*/ »Odisêj«, Ἄτρεύς /*Atreús*/ »Atrêj« itd. bi bila za Ἀχιλλεύς /*Akhilleús*/ pravilno poslovenjena oblika »Ahilêj«. Od kod torej »Ahíl«? Razlog za to je metrične narave; že prvi slovenski prevajalci Homerjeve *Iliade* so hitro ugotovili, koliko težav pri prevajanju tega, v *Iliadi* največkrat ponovljenega imena, povzroča trizložna oblika Ahilêj, medtem ko je okrajšana oblika Ahíl (nastala najbrž tudi pod vplivom latinske *Achilles*) rešila prenekatero težavo pri prepesnitvi.

6. Polis in krajevna imena, tvorjena s -polis

a) Grški samostalnik πόλις /*pólis*/ je v grščini ženskega spola (ἡ πόλις /*he pólis*/) in lahko pomeni »mesto«, »država« ali »mestna država«. SP 2001 za geselsko iztočnico določa moški spol (pólis¹ -a *m*); kot različico navaja tudi nesklonljivo žensko obliko (pólis² -- ž), vendar uporabnika napoti na moško obliko kot primarno (tudi SSKJ ponuja obe obliki). Uporabo oblike samostalnika moškega spola lahko zagovarjamo z utemeljitvijo, da je sklonljiva.

b) krajevna imena, tvorjena s -polis (nekaj opažanj):

- Z vidika korektnosti do grškega izvirnika bi bilo pravilneje ohranjati nesklonljivo obliko ženskega spola, vendar je z vidika slovenščine razumljivo, da je v SP 2001 kot primarna oblika moškega spola, ker je sklonljiva. Zato je enako razumljivo, da to velja tudi za imena mest, tvorjenih s -*polis*: Heliópolis -a *m*, Perzópolis -a *m*, Trípolis -a *m* (pri slednjem je treba opozoriti, da gre za ime današnje Libije in ne za antično mesto). Pri imenih mest bi bilo sicer mogoče ohranjati tudi nesklonljivo obliko ženskega spola. V imenovalniku bi lahko bila ohranjena izvirna oblika, v odvisnih sklonih pa bi jo sklanjali po ženski sklanjatvi, torej: *imen*. Heliópolis ž, *rod*. Heliópole, *daj*. Heliópoli, *tož*. Heliópolo...
- Pri izkrajevnoimenskih pridevnikih, tvorjenih iz imen te skupine, ni poenotenega pristopa:
 - Heliópolis → heliópolski -a -o;
 - Perzópolis → perzépolski -a -o;
 - Trípolis → tripolitanski -a -o.

V vseh naštetih primerih bi veljalo pogledati tudi izvirne grške izkrajevnoimenske pridevnike in jim prilagoditi v slovenščini (npr. analogno s tujkama »metropolit«, »kozmpolit« → heliopolítski -a -o ...). Enako velja tudi za prebivalstvena imena, npr. Heliópolec -lca *m*, toda Trípolijec -jca *m*.

⁶⁰ Sovrè, *Homer: Iliada*, 41.

7. Moška imena na *-es*

Gre za imena, ki so v grščini:

- ali samostalniki moškega spola a-sklanjatve: Alkibiád -a *m* (ὁ Ἀλκιβιάδης, ου); Evklíd -a *m* (ὁ Εὐκλείδης, ου); Evrípid -a *m* (ὁ Εὐριπίδης, ου); Láert -a *m* (ὁ Λαέρτης, ου); Miltiád -a *m* (ὁ Μιλτιάδης, ου); Mitridát -a *m* (ὁ Μιθριδάτης, ου); Orést -a *m* (ὁ Ὀρέστης, ου); Parménid -a *m* (ὁ Παρμενίδης, ου); Prokrúst -a *m* (ὁ Προκρούστης, ου); Tukídíd -a *m* (ὁ Θουκυδίδης, ου)...
 - ali samostalniki mešane sklanjatve s sigmatno osnovo: Hipókrat -a *m* (ὁ Ἱπποκράτης, ους); Sókrat -a *m* (ὁ Σωκράτης, ους).
- a) Samostalniki so slovenjeni z izpuščanjem končnice *-es*. V SP 2001 so kot primeri izbrana znana imena iz grške zgodovine in mitologije; pri večini so navedene tudi njihove dvojnice: Alkibiád → tudi Alkibiades; Evrípid → tudi Evrípides; Hipókrat → tudi Hipókrates; Láert → tudi Láertes; Miltiád → tudi Miltiádes; Mitridát → tudi Mitridátes; Orést → tudi Oréstes; Prokrúst → tudi Prokrústes; Sókrat → tudi Sókrates; Tukídíd → tudi Tukidídes.
- b) V prvo skupino zgoraj naštetih imen spadajo tudi patronimi (očetna imena). V pravopisu najdemo npr. »Pelíd -a *m*«, pri katerem ohranja tudi dvojnico »Pelídes« (ὁ Πηλείδης); gre za primer, pri katerem je poslovenjena oblika rezultat prevzemanja iz latinske tradicije, saj bi se oblika, prevzeta neposredno iz grške imenske oblike, glasila »Pelejđ«. Podobno tudi »Selevkíd -a *m*« (*ὁ Σελευκίδης), *mn.* Selevkídi *m* (οἱ Σελευκίδαί).
- c) Med primeri je tudi napaka. Pri geselski iztočnici »Diofánt -a *m*« (grški matematik), kot različico imenovalnika navaja tudi obliko »Diofántes«, kar ne drži; pravilna različica bi bila »Diofántos« (gr. ὁ Διόφαντος).
- č) V nekaj primerih je napačen naglas, in sicer:
- Láert -a *m* → pravilno Laêrt;
 - Miltiád -a *m* → pravilno Miltiád (prim. Alkibiád -a *m*);
 - Tukídíd -a *m*, tudi Tukidídes → pri dvojnici bi bil pravilen naglas Tukídides (oblika »Tukidídes« ohranja izvorni grški naglas).
8. Prebivalstvena imena
- SP 2001 vztraja pri tvorbi prebivalstvenih imen s priponskim obrazilom *-(č)an*: Pergamónčan -a *m* (pravilno Pêrgamončan); Sídončan -a *m* (tudi Sidónčan), Abdêrčan. Tu bi veljalo razmisliti tudi o drugih možnostih oz. tvorbi z drugimi priponskimi obrazili, npr. zakaj ne tudi Pêrgamonec, Sídonec, Abdêrec (ali Abderít) itd.

NEKAJ PRIMEROV ODPRTIH VPRAŠANJ

Kaj je največja težava, s katero se srečujemo pri slovenjenju antičnih imen? To je ujetost med pravili in tradicijo ter ustaljeno rabo; ta bo najverjetneje ostala stalnica, kajti zaradi zakoreninjenosti prenekaterih oblik bi bilo nesmiselno trmoglavo vztrajati pri togem sistemu pravil in ne upoštevati izročila. Nekaj primerov, ki so zgolj ponazoritveni, (nekateri zelo skrajni; ne gre za predloge, ki naj se uveljavijo v rabi):

- Zevs, Jupiter. Omenjeno se pokaže že pri najbolj temeljnih pojmih obeh klasičnih jezikov, kot sta na primer vrhovna bogova grškega in rimskega Panteona Zevs in Jupiter. Slovenski imenovalnik Zevs je pravilna slovenska ustreznica grške imenovalniške oblike (Ζεύς); kaj pa rodilnik? Če bi hoteli biti jezikovno dosledni, bi se ta moral glasiti ne »Zevsa«, ampak »Dija« (Διός); in če bi tudi v slovenščini dosledno upoštevali v epiki pogosto rabljeno obliko imena Ζῆν, Ζηνός, bi jo morali posloveniti »Zena, Zena«. Nič drugače ni pri latinskemu Jupitru (*Iuppiter*); če bi dosledno upoštevali jezikovna načela, bi se moral rodilnik glasiti »Jova« (*Iovis*).
- Rim in Atene. Podobno je pri dveh glavnih središčih antičnega sveta. Ime »Atene« (Ἀθῆναι) je slovenjeno pravilno; kaj pa Rim? Če bi bili rigidno natančni, je že samo ime večnega mesta slovenjeno napačno: *Roma* bi pravilno poslovenili »Roma« in samostalnik bi bil ženskega spola. Seveda bi bilo takšno spreminjanje glede na zakoreninjenost in uveljavljenost oblike »Rim« nesmiselno. A po drugi strani nas to včasih spravi v prevajalsko zadrego. Tak primer je govor *Relatio de ara Victoriae*, ki ga je Kvint Avrelij Simah l. 384 naslovil na cesarja na cesarja Valentinijana II.; vanj je vključil tudi pobožanstveni Rim, tj. boginjo Romo; in v tem primeru mora biti poslovenjena oblika »Roma«.
- Latinci. Ime »Latinci« (*Latini*) je v zgodovinskem in jezikovnem izročilu tako globoko zakoreninjeno, da ob njem sploh več ne pomislimo, da je matična pokrajina, kjer je to ljudstvo živelo, pokrajina Lacij (*Latium*). Torej bi jih – strogo vzeto – pravilno poimenovali »Lacijci« in njihov jezik ne latinščina (*lingua Latina*), ampak »lacijščina«. Podoben primer so »pretorijanci« (*praetoriani*); pravilno bi bili »pretorijci«.
- Grki: Heleni. V zavesti absolutne večine evropskih ljudstev se je uveljavilo latinsko poimenovanje »Grki« (*Graeci*); večina jezikov je prevzela to poimenovanje in pri tem nismo nobena izjema. Dejstvo pa je, da Grki sami o sebi nikoli ne govorijo kot o Grkih, ampak vedno kot o »Helenih« (Ἕλληνες) in Grčije (*Graecia*) nikoli ne imenujejo Grčija, ampak Helada (Ἑλλάς).
- Sofoklej, Periklej, Heraklej : Sofokles, Perikles, Herakles. V SP 2001 najdemo kot temeljne oblike Sofoklej, Periklej, Heraklej (*rod.* Sofokleja, Perikleja, Herakleja). Filologi zagovarjamo oblike »Sofokles«, »Perikles«, »Herakles« (*rod.* Sofokla, Perikla, Herakla), ki so v pravopisu navedene

kot dvojnice. Edini razloga za oblike na *-ej* je, da gre za tradicionalno uveljavljene oblike; jezikovnega razloga zanje ni. Na ta imena lahko navežemo še primer njihovih izimenskih pridevnikov; pri danih oblikah so pridevniki »Sofoklejev«, »Periklejev«, »Heraklejev« ... (ustrezneje »Sofoklov«, »Periklov«, »Heraklov«) ...; podoben primer sta ustaljeni besedni zvezi »Damoklejev meč« in »Ahilova tetiva« (: »Damoklov meč« in »Ahilejeva tetiva«; za slednji primer gl. nadaljevanje).

- Odisej, Pelej, Atrej : Ahil; gl. zgoraj. Zakaj grški patronim Πηλείδης /*Peleídes*/ »Pelejd« (»Pelejev sin«), tudi Πηληιάδης /*Peleiádes*/ »Pelejad« in Πηληιάδης /*Peleiádes*/ »Peleiad« slovenimo kot »Pelid«? Deloma verjetno pod vplivom latinske oblike (*Pēlidēs*), deloma pa tudi pod vplivom metrike.
- Cezar : Kajsar/Kajzar. Pri latinskih imenih se včasih pojavi tudi vprašanje klasične ali poklasične izgovarjave (*Caesar* – Cezar : Kajsar/Kajzar; *Cicero* – Cicero(n) : Kikero(n); *Latium* – Lacij ali Latij; *Druentia* – Druencija ali Druentija; *Moguntia* – Moguncija ali Moguntija; *Pontiae sc. insulae* – Póncijski otoki ali Pontijski otoki ...). Ob tem vprašanju so možni trije pristopi:
 - a) v vseh primerih lahko uveljavljamo poklasično izgovarjavo;
 - b) v vseh primerih lahko uveljavljamo klasično izgovarjavo;
 - c) deljeno uveljavljamo obe izgovarjavi: klasično pri piscih arhaičnega in klasičnega obdobja rimske književnosti ter poklasično pri poklasičnih, krščanskih in poznejših piscih. Izkazuje se, da je tako širši kot tudi strokovni javnosti bližje poklasična izgovarjava in to načelo je tradicionalno večinsko sprejeto in uveljavljeno. V slovenskih prevodih imamo nekaj poskusov uporabe klasične izgovarjave, vendar se ni uveljavila, pa tudi odzivi nanjo so bili večinoma negativni. Kljub temu je odločitev glede tega prepuščena vsakemu posamezniku; ne glede na odločitev pa je nujno upoštevati načelo doslednosti.
- Prečrkovanje χ. Dvaindvajseto grško črko *khi* (χ) v slovenščino dosledno prečrkujemo z latinsko različico *ch*, čeprav za to ni nobenega utemeljenega razloga razen – znova – uveljavljene tradicije. Zato Hajroneja (Χαιρώνεια), Halkedon (Χαλκηδών), Halkidika (Χαλκιδική), Halkida (Χαλκίς), Harita (Χάριτες), Harmid (Χαρμίδης), Harikles (Χαρικλής), Hejron (Χείρων), Hilon (Χίλων), Himajra (Χίμαιρα) ..., toda Karibda (Χάρυβδις), Kaldejci (Χαλδαῖοι), Kristus (Χριστός) ...
- Imena, prevzeta iz grških in rimskih oblik. Veliko je primerov imen, pri katerih se je tradicionalno uveljavila oblika, prevzeta po latinski obliki in ne po grški, npr. Aristid (*Aristídes*) : Aristejd (Ἀριστείδης); Krez (*Croesus*) : Krojz (Κροῖσος); Eol (*Aeolus*) : Ajol (Ἄϊολος) (od tod → *Aeoliae insulae* a) Eolije ali Ajolije ali b) Eolijski ali Ajolijski otoki ali c) Eolski ali Ajolski otoki ali č) Eolovi ali Ajolovi otoki (?)); Fidija (*Phidiās*) : Fejdias (Φειδιάς); Heraklid (*Hērāclidēs*) : Heraklejd (Ἡρακλείδης); Heraklit (*Hērāclītus*): Heraklejt (Ἡράκλειτος). Imamo tudi drugačne primere, ko v latinskem

- besedilu naletimo na obliko, ki je tako spremenjena, da ne ustreza več grškemu izvorniku, npr. lat. *Aiax* = gr. Αἴας »Ajant«.
- Sparta : Šparta. SP 2001 kot glavno iztočnico navaja obliko »Šparta«, od tod »špartanski«, »Špartanci« itd.; navede tudi obliko Sparta, vendar uporabnika napoti na iztočnico »Šparta«. Pravilna oblika imena je »Sparta« (od tod »spartanski«, »Spartanci« ...), kajti z jezikovnega vidika ni nobenega utemeljenega razloga za obliko »Šparta«; gre zgolj za vpliv nemščine, zaradi katerega je prevladala oblika Šparta, podobno kot pri okrajšanih oblikah latinskih imen moškega spola na *-ius*: Horac, Ovid, Propert, Terenc.
 - Sklanjanje latinskih imen srednjega spola na *-um* in *-ium* ter grških imen srednjega spola na *-on* in *-ion*. Pri teh imenih še vedno ostaja zadrega, ali naj pri sklanjanju izhajamo iz imenovalniške oblike kot osnove ali pa naj pri sklanjanju odpahujemo končnico. Pravilo, da izhajamo iz imenovalniške oblike kot osnove, se je načeloma uveljavilo pri imenih na *-um* in *-on*, npr. *Neviodunum* »Neviodunum«, *rod.* »Neviodunuma«; *Singidunum* »Singidunum«, *rod.* »Singidunuma«; Δρέπανον »Drepanon« *rod.* Drepanona ... Kljub temu še najdemo tudi primere, ki v rodilniku odpahujejo končnico (Nevioduna, Singiduna, Drepana), včasih celo v imenovalniku (Neviodun, Singidun, Drepan). Precej manj doslednosti je pri imenih na *-ium* in *-ion*, npr. *Alsium* »Alzij, *rod.* Alzija« : »Alzijum, *rod.* Alzijuma«; Ἴλιον »Ilij, *rod.* Ilija« : »Ilion, *rod.* Iliona« ...
 - Odpahovanje končnice *-es*. Zlasti pri grških imenih na *-es* prihaja včasih do zadrege, ali naj se ta končnica ohranja, npr. Τισσαφέρνης »Tisafernes« ali »Tisafern«; Ἀρταφέρνης »Artafernes« ali »Artafern«. Zanimivo je tudi, da se je pri imenu *Iordanes* (ali *Jordanes*) za bližnjevzhodno reko uveljavilo ime »Jordan«, za poznoantičnega zgodovinarja pa »Jordanes«.
 - Latinska imena na *-mnus* in grška imena na *-ros*. Pri obeh skupinah imen se zastavlja vprašanje imenovalnika. Pri latinskih imenih na *-mnus* se je za imenovalnik uveljavila kar latinska imenovalniška oblika, čeprav včasih najdemo predlagane slovenske oblike s končnico *-men*: *Silumnus* »Silumnus« (: »Silumen«); ali *Vertumnus* »Vertumnus« (: »Vertumen«); rodilniške oblike niso vprašljive (Silumna, Vertumna). Pri grških imenih, ki se končujejo na *-ros*, se je v slovenščini uveljavila latinizirana oblika imena: Ἀλέξανδρος »Aleksander« (lat. *Alexander*); Μένανδρος »Menander« (lat. *Menander*); toda: Ἄντανδρος »Antandros« (ob Antander).
 - Imena brez končnega zobnika v imenovalniku pri imenih z osnovami na zobnik ali dvojnice. Tak primer je legendarni atenski zakonodajalec Δράκων, -οντος, ki ga tradicionalno slovenimo »Drakon« (to obliko navaja tudi SP 2001); če bi obveljala pravilna oblika, bi se njegovo ime glasilo »Drakont« in njegovi zakoni »drakontski«, ne »drakonski«. Pri številnih imenih najdemo še vedno dvojnice, tudi v pravopisu, npr. Κρέων, οντος »Kréont -a m, im. tudi Kréon«; Ξενοφῶν, όντος »Ksenofónt -a m, im. tudi Ksenofón«.

SKLEP

Problematika slovenjenja starogrških in latinskih imen spremlja slovenščino in slovensko klasično filologijo ter vse njene sorodne discipline že dolgo; tradicija slovenjenja antičnih imen sega vsaj do Bohoričeve slovnice *Zimske urice*, kar pomeni znatno več kot 400 let nazaj v preteklost. V članku so predstavljena samo nekatera najpomembnejša dela in pisci, ki so skozi čas oblikovali to področje. Posebno področje, ki v članku ni posebej izpostavljeno, so imena, ki so bila v latinščino in grščino prevzeta iz drugih jezikov, npr. imena faraonov, imena vladarjev, bogov in zemljepisna imena drugih ljudstev, dalje vprašanje srednjeveških imen, prav posebno poglavje, ki v obravnavo prav tako ni zajeto, pa so svetopisemska imena. Pri obravnavi ne smemo obiti tudi številnih slovenskih literarnih ustvarjalcev, pri katerih je antika pustila močan pečat in so tako sooblikovali naš pogled na antična imena, npr. Prešeren in mnogi drugi. Prav tako ne smemo pozabiti tudi prevodov iz obeh klasičnih jezikov, od katerih imajo številni dodane tudi imenske sezname, pa tudi ne uvodnih prevajalskih pojasnil, v katerih prevajalci predstavljajo svoje odločitve glede prevajanja, tudi glede slovenjenja imen; to so počeli že starejši prevajalci, pri prevajalcih mlajše generacije pa je postalo ustaljena praksa.

Problematika slovenjenja imen ni postranska zadeva, kajti ime je nekaj, kar je neizpodbitna in neodtujljiva last njegovega nosilca ali nosilke, pa najsi gre za mitološko ali stvarno osebo, kraj, geografski pojem, živo bitje ali neživo stvar; ta ima do njega vso pravico, mi pa nalogo, da ga poimenujemo v kar najbolj neokrnjeni obliki, skladno seveda z dogovori in pravili našega jezika. To mora biti vedno prvi imperativ pri slovenjenju. Kakšen bi bil torej odgovor na vprašanje, ali je mogoče postaviti enotna pravila za slovenjenje antičnih imen, ki bi zajela vse mogoče oblike in jih razvrstila v poenoten sistem? Na čisto teoretični ravni je to seveda mogoče in bi bilo zanimivo, celo koristno tak sistem tudi dobiti; na izvedbeni ravni v praksi pa je težko, ker dolgotrajne tradicije in ustaljene rabe preprosto ne moremo zaobiti.⁶¹

BIBLIOGRAFIJA

- Aristotel, *Politika*. Spremnna beseda, komentar in prevod Matej Hriberšek. Ljubljana: GV založba, 2010.
- Arnejc, Ivan. »Doneski k zgodovini grške elegije.« *Nastavni vjesnik* 18 (1910): 336–355, 417–437.
- Aškerc, Anton. *Akropolis in piramide. Poetični sprehodi po Orientu*. Napisal A. Aškerc. V Ljubljani: L. Schwentner, 1909.
- Aubelj, Bronislava. *Antična imena po slovensko*. Ljubljana: Založba Modrijan, 1997.

⁶¹ Pričujoča razprava je razširjena oblika avtorjevega referata z letošnjega simpozija Obdobja, posvečenega delu akad. prof. dr. Jožeta Toporišiča.

- Bajec, Anton, Rudolf Kolarič, Mirko Rupel. *Slovenska slovnica*. Sestavili A. Bajec, R. Kolarič, M. Rupel. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1956.
- Bajec, Anton et al. *Slovenski pravopis*. Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Uredniški odbor Anton Bajec, Rudolf Kolarič, Lino Legiša, Janko Moder, Mirko Rupel, Anton Sovrè, Matej Šmalc, Jakob Šolar, France Tomšič. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1962.
- Bezljaj, France. »*Liber de simplicibus Benedicti Rinij*«. *Jezik in slovstvo* 19 (1973/74): 185–192.
- Bohorič, Adam. *Bohorizh Adam, Arcticae horulae succisivae = Zimske urice proste*. Prevedel in spremno študijo napisal Jože Toporišič; uvodni del prevedel Anton Sovrè, posodobil Kajetan Gantar. Maribor: Obzorja ([Ljubljana]: Ljudska pravica), 1987.
- Bokal, Ljudmila. »Zametki terminologije v *Registru* Dalmatinovega prevoda Biblije.« *Slavistična revija* 56 = 57, št. 4 = 1 (2008–2009): 279–291.
- Božič, Ivan. *Platonov Kriton in Apologija*. Iz grščine poslovenil Ivan Božič. V Celovcu: natisnil Janez Leon, 1862.
- Božič, Jožef. *Publija Virgilija Marona Georgikon, to je: Poljedelstvo. Čveterere bukve*. Poslovenil J. Šubic. V Celovcu: natisnil Janez Leon, 1863.
- Bradač, Fran. *Latinsko-slovenski slovar*. V Ljubljani: Jugoslovanska tiskarna, 1926.
- Breznik, Anton. »Dr. Jos. Tominšek: *Antibarbarus. Študije o napakah in pravilih slovenskega pisanja*. Ljubljana 1910. Zal. L. Schwentner. Natisn. Nar. Tiskarna.« *Dom in svet* 24, št. 1 (1911): 35–37; št. 2 (1911): 79.
- . *Slovenska slovnica za srednje šole*. Sestavil Anton Breznik. Celovec: Družba sv. Mohorja, 1916.
- Breznik, Anton. *Slovenska slovnica za srednje šole*. Spisal Anton Breznik. 4., pomnožena izd. V Celju: Družba sv. Mohorja, 1934.
- Breznik, Anton in Fran Ramovš. *Slovenski pravopis*. Po pravopisnih in pravorečnih načelih, ki jih je odobrila Pravopisna komisija Znanstvenega društva v Ljubljani, sta izdajo priredila A. Breznik in F. Ramovš. Ljubljana: Znanstveno društvo, 1935.
- Bunc, Stanko. *Pregled slovnice slovenskega knjižnega jezika*. Sestavil Stanko Bunc. V Ljubljani: Jugoslovanska knjigarna, 1940.
- Gantar, Kajetan. »Das älteste lateinische Wörterbuch in Slowenien.« *Živa antika* 20 (1970): 231–240.
- Gjurin, Velemir. *Slovensko slovarstvo do prvega knjižnega slovarja*. Magistrska naloga. Filozofska fakulteta v Ljubljani, 1987.
- Golob, Nataša. *Srednjeveški rokopisi iz Žičke kartuzije (1160–1560)*. Predgovor Barbara Jaki, fotografije Geodetski zavod Slovenije et al. Ljubljana: Narodna galerija, 2006.
- Hriberšek, Matej. *Klasični jeziki v slovenskem šolstvu 1848–1945*. Zbirka Agora. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005.
- . »Slovaropisje klasičnih jezikov na Slovenskem v 16. stoletju.« *Slavia Centralis* 1, št. 2 (2008): 77–87.
- Janežič, Anton. *Slovenska slovnica s kratkim pregledom slovenskega slovstva ter z malim cirilskim in glagoliškim berilom za Slovence*. Spisal Anton Janežič. V Celovcu: založil Eduard Liegel, 1854.
- . ur. *Slovenska koleda za leto 1858, slovenskemu ljudstvu v poduk in razveselovanje*. Vredil Anton Janežič. V Celovcu: Izdalo društvo sv. Mohora, natisnil Janez Leon, 1858.
- Janežič, Anton in Jakob Sket. A. *Janežičeva Slovenska slovnica*. Za srednje šole priredil in predelal dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. Sedma izdaja. V Celovcu: tiskarna Družbe sv. Mohorja, 1894.

- Janko, Anton. »Nemško literarno tvorstvo na Slovenskem v 16. stoletju.« V: *III. Trubarjev zbornik. Prispevki z mednarodnega znanstvenega simpozija Reformacija na Slovenskem, Ljubljana, 9.–13. november 1987: ob štiristoletnici smrti Primoža Trubarja*, ur. Franc Jakopin, Marko Kerševan, Jože Pogačnik, 168–177. Ljubljana: Slovenska Matica: Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, 1987.
- . »Nemška literarna ustvarjalnost na Slovenskem: zgodovinski oris.« V: *Informativni kulturološki zbornik*, ur. Martina Orožen, 319–333. Ljubljana: Seminar slovenskega jezika, literature in kulture pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, 1995.
- Jerè, Franc. *Lastna imena*. V: Anton Dokler, *Grško-slovenski slovar*. S sodelovanjem Dr. A. Breznika in Dr. Fr. Jerèta, profesorjev knezoškofijske gimnazije v Št. Vidu, sestavi Anton Dokler, VII–XI. Ljubljana: Katoliška tiskarna, 1915.
- Kermavner, Valentin, prev. »Odiseje I. spev.« *Programm des k. k. Gymnasiums zu Cilli am Schluß des Schuljahres 1871*. Cilli 1871: Druck von Eduard J. Jaretin in Cilli: 17–28, tu 17–22.
- Kidrič, France. »Otrozhia Biblia 1566.« *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4, št. 1–4 (1924): 121–125.
- . »Otrozhja Tabla (ali Biblia) o. 1580.« *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4, št. 1–4 (1924): 125–128.
- . »Bohoričev *Elementale Labacense cum Nomenclatura*.« *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4, št. 1–4 (1924): 128–130.
- . »Slovenske protestantske knjige v protestantski stanovski šoli v Ljubljani 1563–1598.« *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4, št. 1–4 (1924): 130–138.
- Kmecl, Matjaž. »Prve slovenske knjige.« V: *Ob 450-letnici izida prve slovenske knjige. Faksimile prvih slovenskih knjig*, ur. Martin Žnideršič, 4–14. Ljubljana: Slovenska knjiga, 2000.
- Kos, Milko. *Srednjeveški rokopisi v Sloveniji (Codices aetatis mediae manu scripti qui in Slovenia reperiuntur)*. S sodelovanjem Fr. Stelèta opisal Milko Kos. V Ljubljani: Umetnostno-zgodovinsko društvo, 1931.
- Krempl, Anton. *Dogodivšine štarejske zemle. Z' posebnim pogledom na Slovence*. Spisal Anton Krempl, Farmešter per mali Nedli v' slovenjih Goricah, sočlan znotrajno-austrijske dogodivšinske družbe. V' Grádci: v' zalogi per Franci Ferstli bukvoeržci, 1845.
- Levec, Fran. *Slovenski pravopis*. Sestavi Fr. Levec. – Na Dunaju: Cesarska kraljeva zaloga šolskih knjig, 1899.
- Malavašič, Franz. *Slovenska slovnica za perve slovenske šole v mestih in na deželi po nar boljših dosadanjih slovnica h zdélana od Fr. Malavašiča*. V Ljubljani: J. Giontini (natisnil Jožef Blaznik), 1849.
- Metelko, Franc Serafin. *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen: nach dem Lehrgebäude der böhm. Sprache des Hrn. Abbé Dobrowsky. (Slovnica slovenskega jezika v Ilirskem kraljestvu in sosednjih provincah. Po slovnici češkega jezika gospoda abbéja Dobrowskega.)* Von Franz Seraph. Metelko. Laibach: gedruckt bey Leopold Eger, 1825.
- Orel Pogačnik, Irena. »Razvoj slovenskega besedišča od Megiserja do Pleteršnika.« V: *Zbornik predavanj. (XXXI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture (26. 6.–15-7. 1995).)*, ur. Martina Orožen, 245–258. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 1995.
- Orožen, Martina. »Dalmatinov register – prvi sinonimni slovarček slovenskega knjižnega jezika.« *Jezik in slovstvo* 29, št. 6 (1984): 196–201.

- . *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika: od brižinskih spomenikov do Kopitarja. Razprave*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1996.
- . »Hieronim Megiser v slovenskem slovaropisju.« *Koledar Mohorjeve družbe v Celovcu za navadno leto 1995*, 63–65. V Celovcu: Mohorjeva družba, 1994.
- Pohlin, Marko. *Kraynska grammatika. das ist: Die crainerische Grammatik, oder Kunst die crainerische Sprach regelrichtig zu reden, und zu schreiben ...* Laybach: gedruckt bey Joh. Friedr. Eger ... Im Verlag bey Lorenz Bernbacher, Burgerl. Buchbinder, 1768.
- . *Tu malu besedishe treh jesikov. Das ist: das kleine Wörterbuch in dreyen Sprachen. Quod est: Parvum Dictionarium trilingue, quod conscripsit R. P. Marcus a S. Antonio Paduano Augustinianus Discalceatus inter Academicos Oporosos Labacenses dictus: Novus*. Laybach: gedruckt und zu haben bey Friedrich Eger, 1781.
- . *Kraynska grammatika, das ist: Die kraynerische Grammatik, oder Kunst die kraynerische Sprache regelrichtig zu reden, und zu schreiben / welche aus Liebe zum Vaterlande, und zum Nutzen derjenigen, welche diese Sprache entweder erlernen, oder in selber sich vollkommlicher machen wollen ... verfasst: zum Behuffe der Reisenden mit einigen nützlichen Gesprächen versehen ... Marcus a S. Antonio Paduano* – Zweyte verbesserte Auflage. Laybach: gedruckt bey Joh. Friedr. Eger ... Im Verlag bey Lorenz Bernbacher, Burgerl. Buchbinder, 1783.
- Ramovš, Fran et al. *Slovenski pravopis*. Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Nova izd. Priredila Inštitut za slovenski jezik in Zavod za kulturo slovenskega jezika po 1. izd. Breznik-Ramovš: *Slovenski pravopis 1935*. Uredniški odbor Fran Ramovš, Oton Župančič, Anton Bajec, Rudolf Kolarič, Mirko Rupel, Matej Šmalc, Jakob Šolar. Pri odtiskih je sodeloval tudi Janko Moder. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1950.
- Reichling, Dietrich. *Das Doctrinale des Alexander de Villa-Dei*. Kritisch-exegetische Ausgabe. Mit Einleitung, Verzeichniss der Handschriften und Drücke nebst Registern. Bearbeitet von Professor Dr. Dietrich Reichling. Berlin: A. Hofmann & Comp, 1893.
- Rigler, Jakob. »Register v Dalmatinovi Bibliji.« *Jezik in slovstvo* 12, št. 4 (1967): 104–106.
- Sovrè, Anton , prev. *Homer: Iliada*. Poslovenil in uvod napisal Anton Sovrè. Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1982.
- Stabej, Jože. *Slowenisch-lateinisches-deutsches (zum Teil) Wörterbuch der Grammatik von Adam Bohorič*. V: *Adam Bohorič: Arcticae horulae: Die erste Grammatik der slowenischen Sprache*. Nachdr. [der Ausg.] Wittenberg 1584. (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen 4/2), založ. Rudolf Trofenik, 144–206. München: Rudolf Trofenik, 1971.
- . *Slovensko-latinski slovar po: Matija Kastelec – Gregor Vorenc Dictionarium Latino-carniolicum 1680–1710*. Ljubljana: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Sekcija za zgodovino slovenskega jezika, Založba ZRC, Zbirka Slovarji, 1997.
- Staré, Josip. *Občna zgodovina za slovensko ljudstvo*. Spisal Josip Staré, profesor zgodovine na kr. gimnaziji v Varaždinu. Celovec: na svitlo dala družba sv. Mohora v Celovcu: natisnila tiskarnica družbe sv. Mohora v Celovcu, 1874 (I. zvezek.), 1876 (II. zvezek.).
- Tominšek, Josip. »Pisava tujih, posebno latinskih in grških lastnih imen v slovenščini.« *Ljubljanski zvon* 30, št. 8–9 (1910): 468–475, 539–543.
- . *Antibarbarus. Studije o napakah in pravilih slovenskega pisanja. I*. Ljubljana: L. Schwentner, 1910.
- . »Uvod o latinskem jeziku.« V: Fran Wiesthaler, *Latinsko-slovenski veliki slovar (A-FACILIS)*. Sestavil ob sodelovanju več šolnikov in uredil Fran Wiesthaler, gimnazijski ravnatelj v p. Tiskovne stroške pokril Dr. Anton Bonaventura Jeglič, škof ljubljanski, V–XXVII. Ljubljana: Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, 1923.

- Toporišič, Jože et al. *Slovenski pravopis*. Uredniški odbor: Jože Toporišič et al. Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. Stvarno kazalo Janko Moder et al. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC : Delo, 2003.
- Valjavec, Matija. »Homerove *Odiseje* I. spev. Poslovenil M. Valjavec.« *Glasnik slovenskega slovstva* 1 (1854): 54–58.
- Vodnik, Valentin. *Pismenost ali Gramatika sa perve shole*. V Lublani: natisnil Leopold Eger, 1811.
- . *Pésme Valentina Vodnika*. V Ljubljani: natisnil Jožef Blaznik, 1840.
- Vrtovčeva, Vida. »O Megiserjevem slovarju.« *Slovenski jezik. Glasilo Slavističnega društva*. 3 (1940): 68–72.
- Wiesthaler, Fran. *Latinsko-slovenski veliki slovar (A-FACILIS)*. Sestavil ob sodelovanju več šolnikov in uredil Fran Wiesthaler, gimnazijski ravnatelj v p. Tiskovne stroške pokrila Dr. Anton Bonaventura Jeglič, škof ljubljanski. Ljubljana: Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, 1923.

FROM MEGISER TO THE SLOVENE ORTHOGRAPHY GUIDE 2001: CHAPTERS FROM THE HISTORY OF SLOVENISING CLASSICAL NAMES

Summary

The proper origins of lexicography, including the Slovenisation of classical names, are found in Slovene Protestant works (Biblical names form a separate chapter but still belong to this topic). They may be traced all the way to Adam Bohorič and his grammar book, *Arcticae horulae succisivae* (1584). An important source is represented by lexicographers, starting with Hieronymus Megiser (*Dictionarium quatuor linguarum*, 1592) and continuing with Matija Kastelec and Gregor Vorenc (*Dictionarium latino-carniolicum*, between 1680 and 1710). Another treasure trove of names is *Dictionarium trilingue* (1711–1712) by Father Hippolytus of Novo Mesto. A number of Slovenised names is found in Marko Pohlin's *Kraynska grammatika (Carniolan Grammar*, 1768 and 1783) and in the same author's trilingual dictionary *Tu malu besedishe treh jesikov* (1781). Pohlin took a radical approach to Slovenisation, often translating the classical names of gods and deities into Slovene or conflating them with their Slavic counterparts. The first rules for the Slovenisation of classical names appear in the textbook *Pismenost ali Gramatika sa Perve Shole (Literacy, or, Grammar for Primary Schools)* by Valentin Vodnik, whose poetry follows Pohlin in Slovenising the names or adapting them to its requirements. Vodnik's rules were adopted and slightly elaborated by Franc Serafin Metelko (*Lehrgebäude der slowenischen Sprache ...*, 1825), whose version was taken up unaltered in Franc Malavašič's *Slovenska slovnica za perve slovenske šole (Slovene Grammar for Slovene Primary Schools*, 1849) and Anton Janežič's *Slovenska slovnica* (1854), and with minor alterations in Jakob Sket's reworkings of the

Janežič grammar (1889, 1894 ...). More comprehensive and far more detailed rules were formulated in Fran Levec's *Slovenski pravopis (Slovene Orthography)*, published in 1899 in Vienna. In addition to his predecessors' work, Levec had at his disposal the first major achievements of Slovene classical philology and archaeology: translations of the classics (Homer, Sophocles, Plato, Vergil ...) and scholarly literature on classical antiquity (histories, professional articles ...). After Levec, the issue of Slovenising classical names was taken up by Josip Tominšek, first in a comprehensive article in the *Ljubljanski Zvon* newspaper (1910) and later in an expanded and complemented version of the same article, published as Chapter Five of his booklet *Antibarbarus: Studije o napakah in pravilih slovenskega pisanja (Antibarbarus: Studies on the Errors and Rules of Slovene Writing, 1910)*. His proposals concerning Slovenisation, however, had little impact. Excellent and detailed rules for the Slovenisation of Greek personal names, with clear instructions and numerous examples, were put forward in Franc Jerš's introduction to Dokler's *Grško-slovenski slovar (Greek-Slovene Dictionary, 1915)*. Another graphic and concise presentation is found in Anton Breznik's *Slovenska slovnica za srednje šole (Slovene Grammar for Secondary Schools, 1916)*. The relation between the theoretical rules of Slovenisation and the real state of affairs is best observed in two dictionaries: in Volume One of Wiesthaler's *Latinsko-slovenski slovar (Latin-Slovene Dictionary, 1923)* and in Fran Bradač's *Latinsko-slovenski slovar (1926, 2nd ed. 1937)*. In his fourth edition of *Slovenska slovnica za srednje šole (1934)*, Anton Breznik simplified and clarified the 1916 rules; an abridged summary of these rules is likewise found in the *Slovenski pravopis* published in 1935 by Anton Breznik and Fran Ramovš. Another brief summary of rules and examples is included in Stanko Bunc's *Pregled slovnice slovenskega knjižnega jezika (A Survey of the Grammar of Slovene Literary Language, 1940)*. The normative guide *Slovenski pravopis* published by the Slovene Academy of Sciences and Arts in 1950 absolves the entire issue of classical name Slovenisation in a single paragraph, and the same applies to *Slovenska slovnica (1956)* by Bajec, Kolarič and Rupel. The most elaborate presentation in the orthography guides is provided in the 1962 *Slovenski pravopis*, while the first complex attempt at ordering and synthesising the Slovenisation rules for classical names is Bronislava Aubelj's handbook *Antična imena po slovensko (Classical Names in Slovene, 1997)*. While her book does not provide all solutions, it is indisputably the most theoretically elaborate and most widely used aid to the Slovenisation of classical names. The 2001 *Slovenski pravopis*, on the other hand, oscillates on this topic: the author is evidently torn between rules and tradition, which results in many inconsistencies and even mistakes.

The problem of Slovenising classical Greek and Latin names has long beset the Slovene language and Slovene classical philology with its related disciplines. It continues to be an intriguing and still partly unresolved issue because rules simply cannot suppress time-honoured tradition and established usage.